

TABELLA LUDNOSCI

W Mieście, w Królestwie, w Duchownym, w Dziedzicznym w Wotendobnym

URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU

Roku 1789. Dnia Miesiaca Roku 1789.

NAZWISKO MIASTA.	Mężczyźni.	Białogłowi.	M. Izczenie.			Ogól Dufz Męskich.	Ogól Dufz Białogłowych.	Ogól Dufz Wzrostki.
			Dzieci Ich.		Corki.			
			Syny.					
			do lat 15.	od lat 15.				
GOSPODARZE.								
KUFCY HANDLUIACY.								
RZEMIEIACY.								
FABRYKANCY.								
SZYNKARZE I KARCZMARZE.								
CZELADZ I SŁUZYCY.								
LUDZI ZA ROBOTA BAWIACY SIĘ.								
ZEBRAKI.								

miast, Wsi, Osad
 Królestwa Polskiego,
 zważeniem ich położenia i ludności
 alfabetycznie ułożona
 Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE W ŚWIELE SPISÓW Powszechnych

Parafia	Jaka własność	Własność O. gólna	Ludność O. gólna
paraf. prywatna	1	10	0
paraf. duchowna	17	107	7
paraf. prywatna	90	650	168
paraf. prywatna	3	33	3
paraf. prywatna	16	237	82
paraf. prywatna	10	86	52
paraf. prywatna	20	141	33
paraf. prywatna	3	20	2
paraf. prywatna	3	24	9
paraf. szpitalna	17	126	150
paraf. rządowa	17	150	75
paraf. prywatna	19	97	37
paraf. rządowa	40	313	112
paraf. rządowa	39	298	105
paraf. rządowa	2	50	2
paraf. rządowa	51	187	265
paraf. rządowa	42	265	38
paraf. rządowa	3	20	2

OM II.
 — Z.

W WARSZAWIE,

BIAŁYSTOK 2013

URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU

WOJEWÓDZTWO
PODLASKIE
W ŚWIETLE
SPISÓW Powszechnych

Z OKAZJI
JUBILEUSZU 500-LECIA
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

BIAŁYSTOK 2013

WYDAWCA

Urząd Statystyczny w Białymstoku
15-959 Białystok, ul. Krakowska 13

DYREKTOR

Ewa Kamińska-Gawryluk

Autorzy publikacji:

Helena Artemiuk, Dorota Giziewska, Anna Godlewska, Renata Łapińska, Anna Rogalewska,
Krystyna Skardzińska, Urszula Słucka, Anna Szeszko, Izabella Szpaczko, Dorota Wyszowska

Redakcja techniczna, prace graficzne i skład komputerowy:

Anna Godlewska, Justyna Anna Kiluk, Anna Rogalewska

Projekt okładki:

Justyna Anna Kiluk

Zdjęcia na okładce pochodzą ze strony www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski oraz z książki Wacława Świątkowskiego „Podlasie – piąta wycieczka po kraju”.

ISBN 978-83-89643-44-5

URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU

15-959 Białystok, ul. Krakowska 13

tel. 85 749 77 00, fax 85 749 77 79

e-mail: SekretariatUSBST@stat.gov.pl, Internet: www.stat.gov.pl/urzedzy/bialystok

*„Pamięć o przeszłości
oznacza zaangażowanie w przyszłość”*

Jan Paweł II

PRZEDMOWA

Z okazji jubileuszu 500-lecia województwa podlaskiego Urząd Statystyczny w Białymstoku przekazuje w Państwa ręce publikację przygotowaną specjalnie na tę okazję. Opracowanie prezentuje statystyczny obraz województwa, stworzony na podstawie spisów ludności dokonywanych już od czasów I Rzeczypospolitej, w trudnym dla kraju okresie zaborów, w czasach niepodległej II Rzeczypospolitej, aż po okres od zakończenia II wojny światowej do roku 2011, w którym przeprowadzono ostatni spis ludności w Polsce.

Przedstawiony w publikacji materiał statystyczny jest efektem poszukiwań i analiz pracowników Urzędu Statystycznego w Białymstoku, którzy starali się dotrzeć do danych spisowych sprzed wielu lat, aby przez ich pryzmat scharakteryzować w liczbach dzieje województwa podlaskiego. W tym celu dokonano przeglądu wielu pozycji opracowań statystycznych oraz literatury naukowej. Spośród ogromnej ilości zawartych w nich informacji wybrano najistotniejsze, biorąc także pod uwagę ich wartość merytoryczną. Przyjęto zasadę, że prezentowane dane odnoszą się do obowiązujących w danym czasie jednostek terytorialnych funkcjonujących pod różnymi nazwami, obejmujących swoim zasięgiem części obecnego terytorium województwa podlaskiego.

W niniejszej publikacji wyodrębniono 3 okresy dziejów województwa podlaskiego:

- od 1513 r. do 1795 r., tj. od momentu utworzenia województwa do III rozbioru dawnego państwa polskiego,
- od 1795 r. do 1918 r., czyli czas zaborów,
- od 1918 r. do 2011 r.

Z punktu widzenia statystyki są to również okresy zróżnicowane. Pierwszy, do 1795 r. to okres przedstatystyczny, gdy prawie wszystkie wielkości są ustalane nie przez ówczesnych obserwatorów, lecz przez późniejszych historyków. Drugi, to okres rodzenia się statystyki, kiedy stopniowo pojawiają się dane o charakterze statystycznym, jednak często pełne luk i o niskim stopniu dokładności, co wymaga ich krytycznej interpretacji. Ostatni, trzeci okres, to czas systematycznego gromadzenia i publikowania danych statystycznych przy zmieniających

się metodologii i zakresie tematycznym, a nawet przedmiocie opisu statystycznego jakim było województwo podlaskie na przestrzeni lat 1918–2011.

Z wyżej wymienionych względów porównywalność przedstawionych w publikacji danych zarówno w czasie, jak i przestrzeni jest ograniczona.

Prezentację każdego z trzech okresów poprzedzono oddzielnym wstępem, zawierającym krótki rys historyczny województwa, ale wyłącznie pod kątem obowiązującego w danym okresie podziału administracyjnego. Poszczególne spisy zostały również pokrótce scharakteryzowane, aby zapoznać Czytelnika z ich specyfiką.

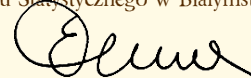
Ze względu na charakter publikacji, w celu zachowania większej przejrzystości, zrezygnowano z przypisów, a źródła danych zostały zebrane w bibliografii na końcu opracowania. W tablicach zachowano w miarę możliwości oryginalne słownictwo i sformułowania używane w materiałach źródłowych dotyczących każdego ze spisów.

Opracowanie zilustrowano licznymi fotografiami miejsc i obiektów pochodzących z opisywanych okresów, które często już nie istnieją, bądź uległy znacznym przekształceniom. W tym miejscu chciałabym serdecznie podziękować wszystkim osobom i instytucjom za udostępnienie zdjęć, które niewątpliwie przyczyniły się do uatrakcyjnienia publikacji.

Mam nadzieję, że prezentowane opracowanie przyczyni się do uzupełnienia Państwa wiedzy z zakresu historii województwa podlaskiego o interesujące dane statystyczne. Życzę wszystkim Czytelnikom przyjemnej lektury.

Dyrektor

Urzędu Statystycznego w Białymstoku

Ewa Kamińska-Gawryluk

Białystok, sierpień 2013

SPIS RZECZY

	Strona
Przedmowa	3
Objaśnienia znaków umownych. Skróty	10
Okres 1513–1795	11
Pierwszy spis domów i ludności Rzeczypospolitej w 1789 r.	13
Okres 1795–1918	15
Spis ludności w Księstwie Warszawskim w 1808 r. i 1810 r.	15
Spis ludności i domów w Królestwie Polskim w 1827 r.	23
Powszechny spis ludności w Cesarstwie Rosyjskim i Królestwie Polskim w 1897 r.	25
Okres 1918–2011	30
Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej w 1921 r.	31
Drugi Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej w 1931 r.	36
Powszechny sumaryczny spis ludności w Rzeczypospolitej Polskiej w 1946 r.	42
Narodowy Spis Powszechny w Rzeczypospolitej Polskiej w 1950 r.	46
Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1960 r.	51
Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1970 r.	56
Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1978 r.	62
Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1988 r.	68
Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Rzeczypospolitej Polskiej w 2002 r.	74
Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Rzeczypospolitej Polskiej w 2011 r. ..	82
Bibliografia	87

SPIS TABLIC

	Tabl.	Str.
Dymy i ludność w 1790 r.	1	14
Podział administracyjno-prawny w 1808 r.	2	16
Mieszkańcy, familie i małżeństwa w 1808 r.	3	17
Ludność według wyznania w 1808 r.	4	18
Profesjonałści osiedli w miastach i wsiach w 1808 r.	5	18
Produkcja przemysłowa w 1808 r.	6	19
Powierzchnia, miasta, dymy i ludność w 1810 r.	7	20
Struktura ludności według wyznania w 1810 r.	8	20
Zaślubieni, nowonarodzeni i zmarli w 1810 r.	9	21
Zgony według przyczyn w 1810 r.	10	22
Domy i ludność w 1827 r.	11	24
Powierzchnia oraz ludność cywilna i obecna w 1897 r.	12	26
Struktura ludności obecnej według wieku w 1897 r.	13	27
Struktura ludności obecnej według narodowości w 1897 r.	14	27
Struktura ludności miejskiej obecnej według wyznania w 1897 r.	15	28
Ludność pod względem zawodowym w 1897 r.	16	29
Umiejący czytać według płci w 1897 r.	17	29
Ludność cywilna i gospodarstwa domowe w 1921 r.	18	32
Struktura ludności cywilnej według wieku, stanu cywilnego i posiadanego wyszktałcenia w 1921 r.	19	33
Ludność cywilna umiejąca czytać w 1921 r.	20	34
Struktura ludności cywilnej według narodowości w 1921 r.	21	34
Struktura ludności cywilnej według wyznania w 1921 r.	22	34
Ludność cywilna według działów w 1921 r.	23	35
Nieruchomości, budynki i mieszkania w 1921 r.	24	35
Ludność cywilna w 1931 r.	25	37
Struktura ludności cywilnej według wieku i stanu cywilnego w 1931 r.	26	38
Ludność cywilna według umiejętności czytania i pisania w 1931 r.	27	39
Struktura ludności cywilnej według wyznania w 1931 r.	28	40
Struktura ludności cywilnej według języka ojczystego w 1931 r.	29	40
Ludność cywilna według działów zawodu w 1931 r.	30	41

Spis rzeczy

	Tabl.	Str.
Mieszkania w 1931 r.	31	41
Ludność cywilna w 1946 r.	32	43
Struktura ludności cywilnej według wieku w 1946 r.	33	45
Struktura ludności cywilnej według narodowości w 1946 r.	34	45
Ludność cywilna w 1950 r.	35	47
Ludność cywilna w 1950 r. według miejsca zamieszkania w sierpniu 1939 r.	36	48
Struktura ludności cywilnej według wieku i stanu cywilnego w 1950 r.	37	48
Ludność cywilna według źródła utrzymania w 1950 r.	38	49
Struktura ludności cywilnej czynnej zawodowo według działów gospodarki i usług w 1950 r.	39	49
Budynki i mieszkania zamieszkane w 1950 r.	40	50
Mieszkania zamieszkane w miastach wyposażone w instalacje w 1950 r.	41	50
Ludność cywilna i gospodarstwa domowe w 1960 r.	42	52
Struktura ludności cywilnej według wieku, stanu cywilnego i posiadanego wykształcenia w 1960 r.	43	53
Ludność cywilna według rodzaju utrzymania w 1960 r.	44	54
Struktura ludności cywilnej czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1960 r.	45	54
Mieszkania w 1960 r.	46	55
Mieszkania wyposażone w instalacje w 1960 r.	47	55
Struktura mieszkań w budynkach mieszkalnych według formy własności w 1960 r. ...	48	55
Ludność i gospodarstwa domowe w 1970 r.	49	57
Struktura ludności według wieku, stanu cywilnego i wykształcenia w 1970 r.	50	58
Ludność według źródła utrzymania w 1970 r.	51	59
Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1970 r.	52	59
Mieszkania, gospodarstwa zbiorowe, obiekty ruchome i pomieszczenia prowizoryczne w 1970 r.	53	60
Mieszkania wyposażone w instalacje w 1970 r.	54	60
Struktura mieszkań w budynkach mieszkalnych według formy własności w 1970 r. ...	55	61
Ludność i gospodarstwa domowe w 1978 r.	56	63
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego i poziomu wykształcenia w 1978 r.	57	64
Ludność według źródła utrzymania w 1978 r.	58	65

Spis rzeczy

	Tabl.	Str.
Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1978 r.	59	65
Czynni zawodowo dojeżdżający do pracy w 1978 r.	60	66
Mieszkania w 1978 r.	61	66
Mieszkania wyposażone w instalacje w 1978 r.	62	67
Struktura gospodarstw domowych według tytułu zajmowania mieszkania w 1978 r. ..	63	67
Ludność, gospodarstwa domowe i rodziny w 1988 r.	64	69
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego i poziomu wykształcenia w 1988 r.	65	70
Ludność według źródła utrzymania w 1988 r.	66	71
Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1988 r.	67	71
Mieszkania w 1988 r.	68	72
Mieszkania wyposażone w instalacje w 1988 r.	69	72
Struktura gospodarstw domowych według tytułu zajmowania mieszkania w 1988 r. ..	70	73
Ludność i gospodarstwa domowe w 2002 r.	71	76
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego faktycznego i poziomu wykształcenia w 2002 r.	72	77
Struktura ludności według deklaracji narodowościowej w 2002 r.	73	78
Ludność w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej w 2002 r.	74	78
Struktura pracujących według sekcji PKD w 2002 r.	75	79
Mieszkania zamieszkałe stale i obiekty zbiorowego zakwaterowania w 2002 r.	76	80
Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje w 2002 r.	77	80
Struktura mieszkań zamieszkałych według rodzaju podmiotów będących właścicielami w 2002 r.	78	81
Ludność w 2011 r.	79	83
Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego faktycznego i poziomu wykształcenia w 2011 r.	80	84
Struktura ludności według identyfikacji narodowo-etnicznych w 2011 r.	81	85
Ludność według głównego źródła utrzymania w 2011 r.	82	85
Mieszkania zamieszkałe stale w 2011 r.	83	85
Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje w 2011 r.	84	86
Struktura mieszkań zamieszkałych według stosunków własnościowych w 2011 r.	85	86

SPIS WYKRESÓW

	Strona
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1808 r.	17
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1810 r.	20
Struktura ludności obecnej według miejsca zamieszkania w 1897 r.	26
Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1921 r.	32
Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1931 r.	37
Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1946 r.	44
Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1950 r.	47
Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1960 r.	53
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1970 r.	57
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1978 r.	63
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1988 r.	69
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2002 r.	76
Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2011 r.	83

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH

Kreska	(-)	-	zjawisko nie wystąpiło.
Zero	(0,0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka	(.)	-	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
„W tym”		-	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.

SKRÓTY

egz.	=	egzemplarz
im.	=	imię
km ²	=	kilometr kwadratowy
m.	=	miasto
m ²	=	metr kwadratowy
m.in.	=	między innymi
nr	=	numer
NSP	=	Narodowy Spis Powszechny
ONZ	=	Organizacja Narodów Zjednoczonych
PKD	=	Polska Klasyfikacja Działalności
r.	=	rok
RP	=	Rzeczpospolita Polska
str.	=	strona
t.	=	tom
tabl.	=	tablica
tj.	=	to jest
tys.	=	tysiąc
ZSRR	=	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

OKRES 1513–1795

Dzień 29 sierpnia 1513 r. uznawany jest przez władze województwa podlaskiego i historyków za datę utworzenia pierwszego w dziejach województwa podlaskiego, które znajdowało się wówczas w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego. W 1569 r. zostało ono włączone do Królestwa Polskiego (Korony) i do rozbiorów było jednym z jedenastu województw prowincji małopolskiej, najbardziej wysuniętym na północ, graniczącym od wschodu z Wielkim Księstwem Litewskim, od zachodu z województwami prowincji wielkopolskiej, od północy, na niewielkim odcinku, z Prusami Książęcymi. Stolicą województwa został Drohiczyn, a pierwszym wojewodą Iwan Sapieha.

Drohiczyn, katedra z 1696 r. oraz pojezuicki zespół klasztorny z 1746 r.

Źródło: „Podlasie – Piąta wycieczka po kraju”, 1929 r.

Herb
województwa podlaskiego

Okolo 1580 r. województwo podlaskie zajmowało powierzchnię 12,5 tys. km², stanowiąc 1,4% całego terytorium I Rzeczypospolitej, która składała się z Królestwa Polskiego (Korony) i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Liczba ludności w województwie wynosiła wówczas 204 tys. osób, z czego około 86% stanowili mieszkańcy wsi.

Siemiatycze, Dzwonnica przy kościele z 1637 r.
Źródło: „Województwo białostockie, przeszłość, zabytki”, 1929 r.

Sejny, kościół i klasztor poddominikański z XVII w.
Źródło: „Województwo białostockie, przeszłość, zabytki”, 1929 r.

Drohiczyn, kościół klasztorny Benedyktynek z 1734 r.
Źródło: „Województwo białostockie, przeszłość, zabytki”, 1929 r.

PIERWSZY SPIS DOMÓW I LUDNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ W 1789 R. WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Pierwszym spisem ludności na ziemiach polskich (i w ówczesnym województwie podlaskim) był spis przeprowadzony na podstawie Konstytucji z 22 czerwca 1789 r., uchwalonej przez Sejm Czteroletni. Wyniki tego spisu miały posłużyć do powzięcia uchwały w sprawie podatku przeznaczonego na pokrycie kosztów utrzymania stałej stu-tysięcznej armii. W spisie ujęto nie tylko liczbę ludności, ale także jej strukturę społeczno-zawodową. Chociaż spis ten, ze względu na jego charakter, nie objął stanów uprzywilejowanych, tj. szlachty i duchowieństwa, stał się podstawą do obliczania szacunków liczby ludności Rzeczypospolitej końca XVIII w. przez dawnych i współczesnych historyków i statystyków.

Stawiski, synagoga z 1739 r.
Źródło: Muzeum
Północno-Mazowieckie w Łomży

Lustracya dymów i podanie ludności.

Ponieważ od ustawy podatku podymnego lustracyi kominów dotąd nie było, przeto nakazujemy; aby wszystkich miast, miasteczek i wsiów królewskich, także naszych stołowych, oraz duchownych i ziemskich, tak dawnych, iako nowo osadzonych i przybyłych, dziedzice, possessorowie, lub dyspozytorowie, a co do dóbr naszych stołowych vice-administratorowie, w miastach zaś wolnych królewskich magistraty wielość kominów, nie wyłączając żadnego w Koronie kominu, czyli dymu, i równie w Wielkim Xięstwie Litewskim, nie opuszczając żadnego dymu, z wyszczególnieniem różnicy kominów gruntowych, ogrodowych, i chałupników, przed kommissyami powiatowemi zaprzysięgli. Dwory zaś tylko jeden komin z wszystkich dworskich budynków podawać mają. Tam, gdzie w iedney chałupie więcej gospodarzy na osobnych gruntach siedzi, i osobne odbywają powinności, to nie za ieden dym, ale podług liczby gospodarzy rachowano być powinno. Szlachta żadnych poddanych nie mająca, tylko podatek podymnego opłacająca wielość kominów, bądź dymów u siebie przybyłych, podobnie przed kommissyami powiatowemi pod przysięgą podać iest obowiązana. Takowe taryfły wielości kominów kommissy powiatowe do kommissy skarbowych oboya narodów odeślą, dla dalszego urządzenia, i sprawiedliwego uproporcjonowania w tym Rzeczypospolitey; opłata zaś kominowego do czasu nowego takowego urządzenia dawnym sposobem podług dawney taryfły do skarbu wnoszona być ma. Takowa zaś lustracya kominów, iż do lat dwudziestu ponowiona nie będzie, warujemy. Przy tym zaprzysiężeniu podymnego, zaraz liczbę dusz w ich dobrach podług schemmatu przez kommissy skarbowe oboya narodów ułożyć się, i nieodwłocznie rozesać mianego, podać będą powinni.

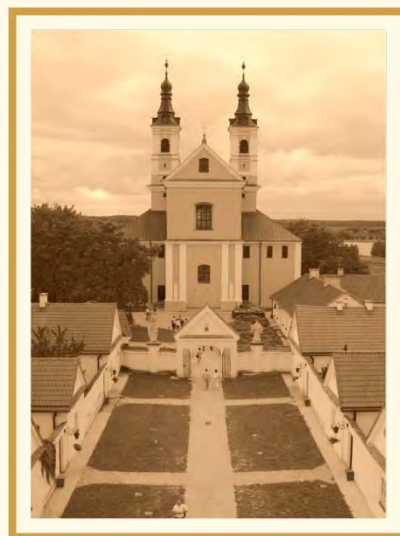
Tekst konstytucji z 22 czerwca 1789 r. „Lustracya dymów i podanie ludności”, uzasadniającej przeprowadzenie spisu.

TABELLA LUDNOSCI

*W Mieście Królewskim, vel Duchownym, vel Dwieńdzianym w Woiwodstwie
Liem: Powiecie Parafii
leżącym w Poleskiej zosiłajcym. Na mocy Prawa Seyma
Roku 1789. Spisano. Dnia Wsielca Roku 1789. 528*

Mieszkanie.

NAZWISKO MIASTA.	Mężczyzn.	Biskopowy.	Dawci Ich.		Cora.	Ogul Duz Mę- skich.	Ogul Duz Bialo- głow- kich.	Ogul Duz wży- tkich.
			Syny.	do lat 15 od lat 15				
GOSPODARZE.								
KUFCY HANBLIACY.								
RZEMIEŚNICY.								
FABRYKANCI.								
SZYNKARZE I KARCZMARZE.								
CZELADź I SŁUŻACY.								
LĘŻNI ZA ROBOTĄ BAWIĄCY SIĘ.								
ZERRAKI.								

Wigry,
klasztor Kamedułów z XVI w.
Źródło: zbiory własne

Formularz „Tabella ludności spisu w 1789 r.”

Tabl. 1. Dymy^a i ludność w 1790 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Rzeczpospolita ^b	Województwo podlaskie
Liczba dymów	1434919	46088
Ludność według:		
spisu	7660787	226392
szacunku (dymy x 6) w tys.	8609,4	276,5

^a Dym oznacza jednostkę gospodarczo-podatkową. ^b Bez ziem utraconych w I rozbiórce Polski oraz bez miast Gdańska i Torunia.

OKRES 1795–1918

W 1795 r. po III rozbiórce Rzeczypospolitej niemal cały teren obecnego województwa znalazł się w zaborze pruskim, w departamencie białostockim Nowych Prus Wschodnich. W 1807 r. na mocy traktatu tylżyckiego utworzono Księstwo Warszawskie. W jego granicach znalazła się zachodnia część departamentu białostockiego, z której powstał **departament łomżyński**. Wschodnia część włączona została do Rosji jako **obwód białostocki**, który w 1842 r. wcielono do **guberni grodzieńskiej**.

W 1815 r. na mocy kongresu wiedeńskiego utworzono Królestwo Polskie, a departament łomżyński został przemianowany na **województwo augustowskie** (od 1837 r. pod nazwą gubernia augustowska). W jego skład weszło 5 obwodów: łomżyński, augustowski, kalwaryjski, mariampolski i sejneński.

W 1866 r., w ramach unifikacji administracji, na terenach Królestwa Polskiego utworzono **gubernie łomżyńską i suwalską**.

SPIS LUDNOŚCI W KSIĘSTWIE WARSZAWSKIM W 1808 R. I 1810 R. DEPARTAMENT ŁOMŻYŃSKI

W 1808 r. i 1810 r. na terytorium Księstwa Warszawskiego przeprowadzono pierwsze powszechne spisy ludności. Badano wówczas – stosując odrębne formularze dla miast i wsi – stan ludności i jej strukturę demograficzną (płeć, wiek), wyznanie, sytuację zawodową oraz liczbę domów. Spisy miały objąć wszystkich mieszkańców Księstwa Warszawskiego. Głównym celem spisu było dostarczenie informacji o liczbie ludności zdolnej do poboru do armii napoleońskiej. Decydujące znaczenie dla przyszłej akcji spisowej miały również względy podatkowe, potrzeba równomiernego rozłożenia na ludność dostaw żywności i furazy na potrzeby wojska francuskiego.

Tabele powstawały na podstawie informacji zbieranych w ciągu wielu miesięcy z okazji rejestracji ludności dla celów wojskowych i uzupełnianych danymi dostarczonymi przez wójtów gmin, stosownie do wzorów kwestionariuszy, a wreszcie informacjami, jakie posiadała sama administracja państwowa czy to z racji rozkładu podatków, kwaterunku wojska, czy z racji zarządu dobrami i majątkiem rządowym. W spisie z 1808 r. została pominięta znaczna część ludności, w związku z czym podjęto decyzję o przeprowadzeniu wkrótce kolejnego spisu.

Dla obwodu białostockiego będącego ówczynie pod panowaniem rosyjskim, dane z lat 1808 i 1810 nie są dostępne.

Tabl. 2. Podział administracyjno-prawny w 1808 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie	Departament łomżyński
Rozległość w milach kwadratowych	1868	327
Powiaty	60	7
Miasta	405	56
Wsie	4091	1710
Wsie prywatne	10243	1910
Leśne osady, owczarnie	477	48
Szlacheckie dobra	8075	681
Inne osady	5679	4684
Dymów:		
miejskich	77859	8199
wiejskich	270041	45878
w tym: w dobrach narodowych	69128	18419
we wsiach prywatnych	161752	26704

Panorama Białegostoku, koniec XIX w.

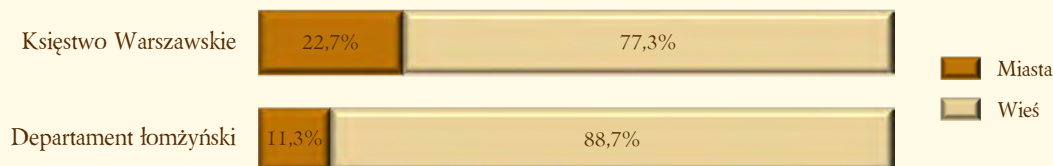
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl

Tabl. 3. Mieszkańcy, rodziny i małżeństwa w 1808 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie	Departament łomżyński
Suma mieszkańców	2039653	332649
mężczyźni	1027685	170705
niewiasty	1011968	161944
miasta	463591	37508
wieś	1576062	295141
Gospodarze: mężczyźni	369514	52766
niewiasty	371049	51319
Dzieci do lat 15: synowie	348268	39921
córki	335884	38114
Dzieci 15–20 lat: synowie	117760	35429
córki	118746	33253
Domowi lub krewni: mężczyźni	73038	21300
niewiasty	88957	22786
Służący: mężczyźni	116669	20908
niewiasty	94161	15984
W szpitalach lub dobroczynnych fundacjach: mężczyźni	2436	381
niewiasty	3171	488
Liczba rodzin	439072	66910
Liczba małżeństw	405823	63872

W 1808 r. w Księstwie Warszawskim na 100 mężczyzn przypadało 98 kobiet, podczas gdy w departamencie łomżyńskim na 100 mężczyzn przypadało 95 kobiet.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1808 r.

Tabl. 4. Ludność według wyznania w 1808 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie	Departament łomżyński
Chrześcijanie	1843819	281062
mężczyźni	923597	139502
niewiasty	920222	141560
Miasta	333877	19244
Wieś	1509942	261818
Żydzi	195834	51587
mężczyźni	104088	31203
niewiasty	91746	20384
miasta	129714	18264
wieś	66120	33323
Gospodarze: mężczyźni	39777	9473
niewiasty	39697	9641
Dzieci: synowie	48202	13197
córki	36029	2922
Domowi lub krewni: mężczyźni	8774	4288
niewiasty	8537	4068
Śłużący: mężczyźni	7335	4245
niewiasty	7483	3753

Tabl. 5. Profesjonaliści osiedli w miastach i wsiach w 1808 r.

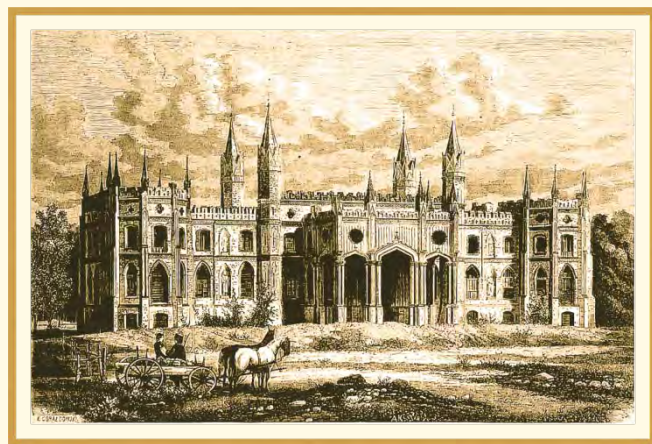
PROFESJONALIŚCI	Księstwo Warszawskie		Departament łomżyński	
	miasta	wieś	miasta	wieś
Szewcy	7749	2884	593	465
Krawcy	6120	1694	615	270
Młynarze	1545	4689	43	230
Kowale	1069	5010	112	501
Płóciennicy	1352	801	69	73
Cieśle	971	950	98	96
Rybak, szypry	471	562	110	47
Stelmarze, kołodzieje	728	879	57	105
Inni rzemieślnicy	2571	1999	305	233
Czeladź u rzemieślników	6848	850	206	118

Tabl. 6. Produkcja przemysłowa w 1808 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie		Departament łomżyński	
	miasta	wieś	miasta	wieś
Enterprenerów fabryk	106	37	68	2
Folwarki	124	–	15	–
Młyny wodne	217	2508	36	191
Młyny wietrzne	1385	2408	18	51
Młyny konne	85	146	10	57
Browary	802	–	353	–
Gorzelnie	1116	–	181	–
Gościńce i karczmy	742	7436	172	–
Szynki	4734	5721	641	1581
Piece wapienne	33	891	12	810
Cegielnie	104	546	14	44
Huty żelazne	–	107	–	82
Huty miedziane	–	16	–	12
Papiernie	–	34	–	2
Smolarnie	–	255	–	61

Białowieża, carski pałac myśliwski z 1894 r.
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl

Dowspuda, Pałac Paca, rycina z 1865 r.
Źródło: pl.wikipedia.org

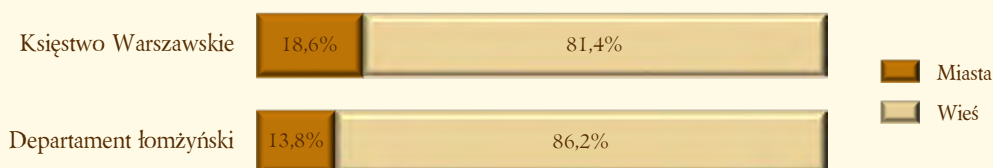
Tabl. 7. Powierzchnia, miasta, dymy i ludność w 1810 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie	Departament łomżyński
Powierzchnia w tys. km ²	161,5	18,8
Ilość miast	633	56
Liczba dymów mieszkalnych	633205	60548
miejskich	114958	9944
wiejskich	518247	50604
Ludność	4334280	416445
mężczyźni	2178306	214240
niewiasty	2155974	202205
miasta	806087	57531
wieś	3528193	358914

W 1810 r. w Księstwie Warszawskim na 100 mężczyzn przypadało 99 kobiet, podczas gdy w departamencie łomżyńskim na 100 mężczyzn przypadały 94 kobiety.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1810 r.

Tabl. 8. Struktura ludności według wyznania w 1810 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie	Departament łomżyński
O g ó ł e m	100,0	100,0
stosownie do wyznania:		
Katolików	84,4	84,4
Lutrow	8,4	4,8
Żydów	6,9	10,0
Kalwinów	0,3	0,4
Greków	0,0	0,4

Tabl. 9. Zaślubieni, nowonarodzeni i zmarli w 1810 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie ^a	Departament łomżyński
Zaślubione pary	23464	4280
Suma wszystkich urodzeń	109366	20358
płci męskiej	56345	10465
ślubnych	53871	9989
nieślubnych	2139	452
nieżywych	335	24
płci żeńskiej	53021	9893
ślubnych	50636	9412
nieślubnych	2186	467
nieżywych	199	14
Suma zmarłych ^b	82390	12314
płci męskiej	42496	6315
płci żeńskiej	39894	5999
miasta	16902	1805
płci męskiej	8736	957
płci żeńskiej	8166	848
wieś	65488	10509
płci męskiej	33760	5358
płci żeńskiej	31728	5151
Urodzenia na 1000 ludności	49,5	48,9
Zgony na 1000 ludności	37,3	29,6

^a Dane dotyczą 5 z 10 istniejących departamentów: bydgoskiego, kaliskiego, łomżyńskiego, poznańskiego i radomskiego. ^b Łącznie z niezżywo urodzonymi.

W 1810 r. ogółem w 5 departamentach Księstwa Warszawskiego zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych wyniosły 201, podczas gdy w departamencie łomżyńskim na 1000 urodzonych żywych niemowląt zmarło 168.

Tabl. 10. Zgony według przyczyn w 1810 r.

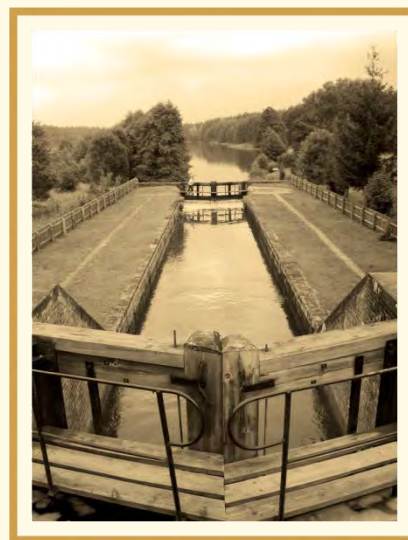
WYSZCZEGÓLNIENIE	Księstwo Warszawskie ^a		Departament łomżyński	
	w liczbach bezwzględnych	ogółem=100	w liczbach bezwzględnych	ogółem=100
O g ó ł e m	82390	100,0	12314	100,0
w tym:				
Ospa	12655	15,4	2020	16,4
Osłabienie dla starości	6311	7,7	1293	10,5
Suchoty (gruźlica)	4900	5,9	848	6,9
Duszność (dychawica)	3540	4,3	428	3,5
Dyżentaria (czerwonka)	3322	4,0	541	4,4
Zęby	2719	3,3	150	1,2
Odra	2690	3,3	372	3,0
Szkarłatna febra	958	1,2	22	0,2
W połogu	816	1,0	197	1,6
Samobójstwo	34	0,0	2	0,0

^a Dane dotyczą 5 z 10 istniejących departamentów: bydgoskiego, kaliskiego, łomżyńskiego, poznańskiego i radomskiego.

Białystok, ul. Lipowa, XIX w.

Źródło: www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski

Śluza Paniewo na Kanale Augustowskim, zbudowana w XIX w.

Źródło: zbiory własne

SPIS LUDNOŚCI I DOMÓW W KRÓLESTWIE POLSKIM W 1827 R. WOJEWÓDZTWO AUGUSTOWSKIE

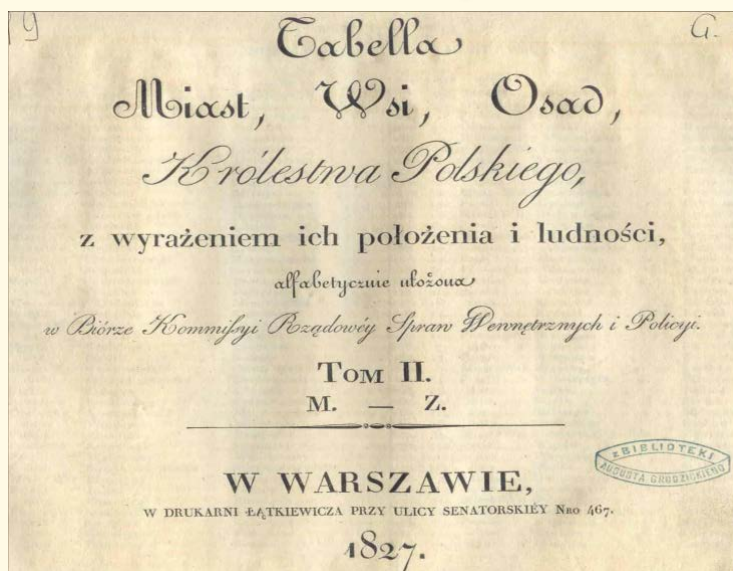
Na terenie Królestwa Polskiego przeprowadzono w latach 1824–1826 spis ludności i domów. Wyniki tego spisu zamieszczono w publikacji „Tabella miast, wsi i osad Królestwa Polskiego” z 1827 r.

Podawała ona dla każdej, nawet najmniejszej, miejscowości liczbę ludności i domów, charakteryzując jednocześnie jej położenie geograficzne, przynależność administracyjną i kościelną.

Dla obwodu białostockiego, będącego ówczesnie pod panowaniem rosyjskim, dane z 1827 r. nie są dostępne.

Herb
województwa augustowskiego

Strona tytułowa publikacji
„Tabella Miast, Wsi, Osad, Królestwa Polskiego”

Tabl. II. Domy i ludność w 1827 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Królestwo Polskie	Województwo augustowskie
Ilość domów	483984	49864
Ludność ogólna	3766850	382144

— 67 —

N A Z W I S K A					Jaka	Josci	Ludność	Udział ludności	UWAGI.
MIAST, WSI, KOLONI, OSAD	WOJEWÓDZTWO	OWODÓW	POWIATÓW	PARAFII	własność	Domów	Ogólna	na 1000 ogółnej	
Choiane baki	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	8	59	5
Choiane górzany	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	10	78	5
Choiane sierocięta	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	13	71	5
Choiane Pawłowięta	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	19	105	5
Choiane Piecki	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	20	100	5
Choiane Stankowięta	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Kulesze	prywatna	18	144	54
Choięcino Cesarze	-	Podlaskie	Siedlecki	Siedlecki	Niwiska	prywatna	10	45	2
Choięcino sybillaki	-	Podlaskie	Siedlecki	Siedlecki	Niwiska	prywatna	17	86	2
Choięcino Piętki	-	Podlaskie	Siedlecki	Siedlecki	Niwiska	prywatna	4	29	2
Choięniec	-	Lubelskie	Krasnostawski	Chełmski	Pawłów	prywatna	21	87	31
Choiń	-	Podlaskie	Siedlecki	Siedlecki	Kopcie	prywatna	3	20	2
Choiń	-	Mazowieckie	Stanisławowski	Stanisławowski	Pustelnik	duchowna	8	58	4
Cholewo Kołomya	-	Augustowskie	Lomżyński	Lomżyński	Kolaki	prywatna	9	45	6
Cholewy	-	Płockie	Płocki	Płocki	Radzymin	rządowa	10	168	6
Cholewy Michorki	-	Płockie	Ostrołęcki	Ostrołęcki	Nur	prywatna	4	14	9
Cholewy	-	Mazowieckie	Sochaczewski	Sochaczewski	Pawłowice	prywatna	20	121	6
Choldwoice	-	Krakowskie	Miechowski	Skałbierski	Każmierza mała	prywatna	20	121	6
Chomąciska	-	Lubelskie	Zamoyski	Zamoyski	Zamość stary	prywatna	66	451	8
Chomaszewo	-	Augustowskie	Augustowski	Dąbrowski	Krasnybór	prywatna	1	5	3
Chomeiowa Wola	-	Podlaskie	Radzyński	Radzyński	Ulan	prywatna	31	206	24
Chomentów	-	Krakowskie	Stopnicki	Szydłowski	Chomentów	prywatna	20	255	44
Chomentów Puszczy	-	Sandomierskie	Radomski	Radomski	Skaryszów	prywatna	13	113	3
Chomentów Socha	-	Sandomierskie	Radomski	Radomski	Skaryszów	prywatna	12	86	2
Chomentów szczygiel	-	Sandomierskie	Radomski	Radomski	Skaryszów	prywatna	10	64	2
Chomentówek	-	Krakowskie	Stopnicki	Szydłowski	Sędziejowice	prywatna	24	150	3
Chomentówka	-	Krakowskie	Stopnicki	Szydłowski	Sędziejowice	pożeznicza	3	10	41
Chomicze	-	Augustowskie	Lomżyński	Tykociński	Waniewo	prywatna	7	57	7
Chomicze	-	Augustowskie	Kalwaryjski	Kalwaryjski	Bartniki	prywatna	24	322	2
Chomoleń	-	Płockie	Mławski	Mławski	Gradzianowo	prywatna	8	70	4
Chomontowo	-	Płockie	Płocki	Płocki	Miszewo Strzałko:	prywatna	10	81	2
Chomontowo	-	Augustowskie	Lomżyński	Lomżyński	Smiałów	prywatna	18	85	2
Chomontowo	-	Augustowskie	Augustowski	Dąbrowski	Janówka	prywatna	10	58	3
Choraże tańsk	-	Płockie	Przasnyski	Przasnyski	Dzierżgów	prywatna	7	56	3
Chorażka	-	Kaliskie	Sieradzki	Szadkowski	Hossoszycza	prywatna	1	6	2
Chorażycze	-	Krakowskie	Miechowski	Krakowski	Koniusza	prywatna	17	153	21
Chorażycze	-	Augustowskie	Kalwaryjski	Kalwaryjski	Łodziejka	prywatna	33	200	34
Chorchoski	-	Płockie	Pultuski	Pultuski	Długosiodło	prywatna	3	20	4
Chordzisz	-	Podlaskie	Radzyński	Radzyński	Serokomla	prywatna	24	252	21
Chordziszka	-	Podlaskie	Lukowski	Zelechowski	Adamów	prywatna	15	98	3
Chorki	-	Mazowieckie	Lęczycki	Lęczycki	Siedlec	prywatna	7	42	1

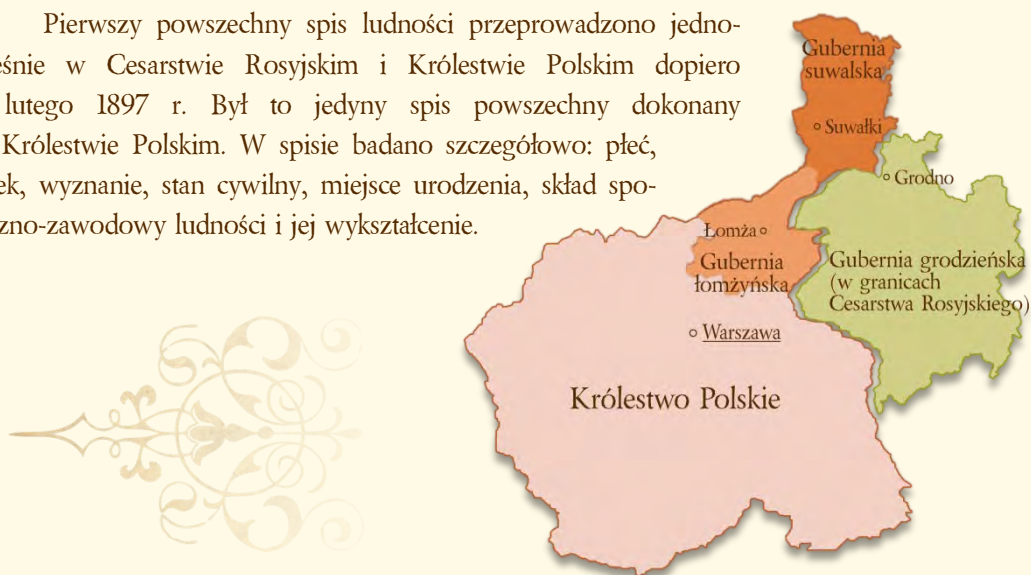
17*

Przykładowa strona z publikacji „Tabella Miast, Wsi, Osad, Królestwa Polskiego”

POWSZECHNY SPIS LUDNOŚCI W CESARSTWIE ROSYJSKIM I KRÓLESTWIE POLSKIM W 1897 R.

GUBERNIA GRODZIĘNSKA, ŁÓMŻYŃSKA I SUWALSKA

Pierwszy powszechny spis ludności przeprowadzono jednocześnie w Cesarstwie Rosyjskim i Królestwie Polskim dopiero 9 lutego 1897 r. Był to jedyny spis powszechny dokonany w Królestwie Polskim. W spisie badano szczegółowo: płeć, wiek, wyznanie, stan cywilny, miejsce urodzenia, skład społeczno-zawodowy ludności i jej wykształcenie.

Herb
guberni grodzieńskiej

Herb
guberni łomżyńskiej

Herb
guberni suwalskiej

W 1897 r. gubernia grodzieńska (będąca w granicach Cesarstwa Rosyjskiego) zajmowała powierzchnię 37,8 tys. km². Ludność cywilna liczyła wówczas 1549668 osób, w tym 762092 mężczyzn. Liczba ludności obecnej (ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową) wynosiła 1603409, w tym 815833 mężczyzn. Na 100 mężczyzn wśród ludności cywilnej przypadały 103 kobiety, a wśród ludności obecnej – 97 kobiet.

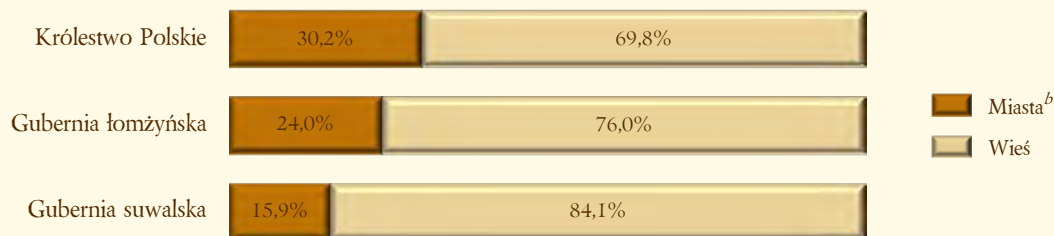
Tabl. 12. Powierzchnia oraz ludność cywilna i obecna w 1897 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
Powierzchnia w km ²	127321	10562	12551
Ludność cywilna	9162944	547156	564522
mężczyźni	4472781	268051	269452
kobiety	4690163	279105	295070
Ludność cywilna na 1 km ²	72	52	45
Ludność obecna ^a	9402253	579592	582913
mężczyźni	4712090	300487	287843
kobiety	4690163	279105	295070

^a Ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową.

W 1897 r. w Królestwie Polskim wśród ludności cywilnej na 100 mężczyzn przypadło 105 kobiet, podczas gdy w guberni łomżyńskiej i suwalskiej – odpowiednio 104 i 110 kobiet. W Królestwie Polskim w odniesieniu do ludności obecnej na 100 mężczyzn przypadało 100 kobiet, natomiast w guberni łomżyńskiej i suwalskiej – odpowiednio 93 i 103 kobiety.

Struktura ludności obecnej^a według miejsca zamieszkania w 1897 r.

^a Ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową. ^b Łącznie z osadami miejskimi oraz innymi miejscowościami liczącymi ponad 2 tys. mieszkańców.

W 1897 r. w guberni grodzieńskiej (będącej w granicach Cesarstwa Rosyjskiego) 48,1% ludności obecnej stanowiły osoby w wieku do 19 lat, 31,1% – osoby należące do przedziału wiekowego 20–39 lat, 14,3% – osoby w wieku 40–59 lat oraz 6,4% – osoby 60-letnie i starsze.

Tabl. 13. Struktura ludności obecnej^a według wieku w 1897 r.

W I E K	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0
0–19 lat	49,2	47,7	47,8
0–9	28,2	27,4	26,0
10–19	21,0	20,3	21,8
20–39	30,3	31,1	27,9
40–59	14,3	14,5	15,7
60 lat i więcej	6,2	6,7	8,6

^a Ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową.

Tabl. 14. Struktura ludności obecnej^a według narodowości w 1897 r.

NARODOWOŚĆ	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0
w tym:			
Polacy	71,8	77,3	23,0
Żydzi	13,4	15,8	10,1
Rosjanie, Rusini, Białorusini	6,7	5,7	9,1
Niemcy	4,3	0,4	5,2
Litwini	3,2	–	52,2

^a Ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową.

W 1897 r. w guberni grodzieńskiej (będącej w granicach Cesarstwa Rosyjskiego) wśród ludności obecnej 57,2% stanowiły osoby o wyznaniu prawosławnym, 24,1% – rzymskokatolickim, 17,5% – mojżeszowym oraz 1,2% – innym.

Tabl. 15. Struktura ludności miejskiej obecnej^a według wyznania w 1897 r.

WYZNANIE	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
Miasta i inne większe miejscowości ^b			
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0
Katolickie	48,2	30,9	36,9
Mojżeszowe	37,6	47,2	40,9
Inne	14,2	21,9	22,2
w tym miasta			
R a z e m	100,0	100,0	100,0
Katolickie	47,5	32,2	36,1
Mojżeszowe	37,4	46,3	40,0
Inne	15,1	21,5	23,9

^a Ludność cywilna łącznie z ludnością wojskową. ^b Osady miejskie oraz inne miejscowości liczące ponad 2 tys. mieszkańców.

Białystok, Letni kurort „Rozkosz”, XIX w.
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski

Grajewo, cerkiew św. Marii Magdaleny z 1878 r.
Źródło: Z kolekcji Aleksandra Sosna

W 1897 r. w guberni grodzieńskiej (będącej w granicach Cesarstwa Rosyjskiego) na 1000 mieszkańców aż 690 utrzymywało się z rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i myślistwa, 113 – z przemysłu, rzemiosła i górnictwa, a 49 – z handlu.

Tabl. 16. Ludność pod względem zawodowym w 1897 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
na 1000 mieszkańców			
Administracja, sąd, policja, urzędy publiczne i stanowe zawody wolne, duchowieństwo ..	25	26	26
Siła zbrojna	27	59	33
Zajęcia prywatne, służba domowa, ludzie płatni dziennie	102	70	62
Kapitałiści, utrzymujący się ze skarbu osób prywatnych i publicznych	29	22	27
Rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, myślistwo	566	650	723
Przemysł, rzemiosła, górnictwo	154	98	70
Komunikacja	17	14	11
Handel	67	52	36
Inne	13	9	12

W 1897 r. w guberni grodzieńskiej (będącej w granicach Cesarstwa Rosyjskiego) na 1000 mieszkańców ogółem umiały czytać 292 osoby, na 1000 mężczyzn przypadało 384 umiejących czytać, a na 1000 kobiet – 196. Na 10 kobiet potrafiących czytać przypadało 20 mężczyzn posiadających tę umiejętność.

Tabl. 17. Umiejący czytać według płci w 1897 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Królestwo Polskie	Gubernie	
		łomżyńska	suwalska
Umiejący czytać ^a : na 1000 mieszkańców	305	296	374
na 1000 mężczyzn	342	351	417
na 1000 kobiet	268	237	332
Na 10 kobiet umiejących czytać wypada mężczyzn umiejących czytać	13	15	12

^a Odpowiednio w danej grupie.

OKRES 1918–2011

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r., na mocy ustawy sejmowej, 2 sierpnia 1919 r. zostało powołane **województwo białostockie**. Objęło ono prawie w całości trzy dawne gubernie: grodzieńską, łomżyńską i suwalską.

Pod koniec września 1939 r. obszar województwa niemal w całości włączono do ZSRR, ustanawiając obwód białostocki. Wyjątek stanowił okręg suwalski, który przyłączono do Niemiec. Po napaści Niemiec na ZSRR, w lipcu 1941 r. utworzono Bezirk Białystok, w granicach którego znalazła się większość ziem byłego województwa białostockiego, bez powiatu suwalskiego i ziem wcześniej włączonych do Generalnej Guberni.

Po wojnie w 1945 r. część polskich ziem wschodnich włączono do ZSRR, zaś województwo białostockie powiększono o powiat łomżyński oraz trzy powiaty z włączonej do Polski części Prus Wschodnich: Ełk, Gołdap, Olecko.

W takim kształcie województwo przetrwało do czasu reformy administracyjnej w 1975 r., kiedy to z dotychczasowego województwa powstały trzy: **białostockie, łomżyńskie i suwalskie**.

W styczniu 1999 r. przeprowadzono kolejną reformę administracyjną, w wyniku której z całego województwa białostockiego oraz części łomżyńskiego i suwalskiego utworzono **województwo podlaskie**.

Panorama Augustowa, początek XX w.
Źródło: „Letniska na ziemiach wschodnich”, 1938 r.

Wejście Wojsk Polskich do Białegostoku, 1919 r.
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski

PIERWSZY POWSZECHNY SPIS RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 1921 R. WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Powszechny spis ludności przeprowadzony 30 września 1921 r. był pierwszym spisem przygotowanym i przeprowadzonym samodzielnie przez państwo polskie według jednolitych zasad na całym terytorium Rzeczypospolitej.

Podstawą prawną do przeprowadzenia spisu była ustawa z 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej. W art. 6 tej ustawy ustalono, że pierwszy spis zostanie przeprowadzony w 1920 r., kolejny – 31 grudnia 1930 r., a następne – co 10 lat. Ze względu na niestabilną sytuację Polski w 1920 r. zmieniono termin pierwszego spisu na dzień 30 września 1921 r.

W zakresie tematycznym spisu uwzględniono specyficzną sytuację demograficzną państwa przystępującego do integracji po okresie rozbiorów. Badanie ludności, w tym sierot, połączono jednocześnie ze spisem domów oraz innych budynków mieszkalnych, mieszkań, gospodarstw rolnych, ogrodowych i leśnych oraz zwierząt domowych. Stanowił on najważniejsze i podstawowe źródło informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej niepodległej Rzeczypospolitej, potrzebnych dla ustawodawstwa, administracji i nauki.

Spis okazał się dużym wyzwaniem dla istniejącego od 1918 r. Głównego Urzędu Statystycznego. Do jego przeprowadzenia zaangażowanych było około 70 tys. komisarzy spisowych, kadra referentów spisowych, przedstawiciele lokalnej władzy wojskowej, sołtysi i wójtowie. Wyniki ostateczne, pod nazwą *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 r.* zostały opublikowane w serii *Statystyka Polski*.

W 1921 r. powierzchnia Polski wynosiła 371242 km² (bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany), podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 32518 km².

Tabl. 18. Ludność cywilna i gospodarstwa domowe w 1921 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska ^a	Województwo białostockie
Ludność	25376175 ^b	1305284
mężczyźni	12099736	623209
kobiety	13276439	682075
miasta	6345905	310245
wieś	19030270	995039
Ludność na 1 km ² powierzchni	68	40
Gospodarstwa domowe	5298204	275064
miasta	1521178	74515
wieś	3777026	200549

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany.
^b Ponadto liczba ludności spisanej przez władze wojskowe wynosiła 318525 osób.

W 1921 r. wśród ludności cywilnej w Polsce (bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany) na 100 mężczyzn przypadało 110 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 109 kobiet.

Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1921 r.

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany.

Tabl. 19. Struktura ludności cywilnej według wieku, stanu cywilnego i posiadanego wykształcenia w 1921 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska ^a	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według wieku		
0–19 lat	48,1	47,1
20–59	44,4	43,5
60 lat i więcej	7,3	9,3
Niewiadomy	0,2	0,1
Według stanu cywilnego		
Wolny	59,2	58,5
Małżeński	34,4	34,3
Wdowi	6,2	7,0
Rozwiedzeni i separowani	0,1	0,1
Niewiadomy	0,1	0,1
Według posiadanego wykształcenia ^b		
Posiadało wykształcenie:		
wyższe	0,6	0,3
zawodowe średnie i niższe	0,6	0,4
średnie	3,0	2,3
początkowe	39,8	21,1
domowe	11,5	27,2
niewiadome	7,0	11,1
Nie umiało czytać	33,1	31,1
Umiejętność czytania niewiadoma	4,4	6,5

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany.

^b Ludność w wieku 10 lat i więcej.

W 1921 r. na terenie Polski (bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Święciany) zanotowano 1562322 sieroty, w tym 1119505 (71,7% ogółu sierot) – półsierot bez ojca, 290096 (18,5%) – półsierot bez matki i 112052 (7,2%) – sieroty zupełne. W województwie białostockim spośród 75647 sierot: 55353 (73,2%) to półsieroty bez ojca, 13590 (18,0%) – półsieroty bez matki, a 5519 (7,3%) – sieroty zupełne.

Tabl. 20. Ludność cywilna umiejąca czytać w 1921 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska ^a	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej w danej grupie	
O g ó ł e m	523	518
mężczyźni	546	552
kobiety	502	487
Miasta	676	625
Wieś	472	485

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany.

Tabl. 21. Struktura ludności cywilnej według narodowości w 1921 r.

NARODOWOŚĆ	Polska ^a	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Polska	69,0	77,0
Rusińska	15,3	0,0
Żydowska	8,1	12,5
Białoruska	4,1	9,1
Niemiecka	3,0	0,3
Rosyjska	0,1	0,5
Inna i niewiadoma	0,4	0,6

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany.

Tabl. 22. Struktura ludności cywilnej według wyznania w 1921 r.

WYZNANIE	Polska ^a	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Rzymskokatolickie	62,2	68,5
Grekokatolickie	11,9	0,0
Prawosławne	11,0	15,1
Mojżeszowe (starozakonne)	10,9	14,9
Inne	4,0	1,5

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany.

Tabl. 23. Ludność cywilna według działów w 1921 r.

DZIAŁY	Polska ^a	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej ogółem	
Rolnictwo i leśnictwo wraz z hodowlą, ogrodnictwem i rybactwem	664	723
Górnictwo i przemysł	139	114
Handel i ubezpieczenia	64	50
Komunikacja i transport	33	27
Służba publiczna, wolne zawody i prace pomocnicze przy wolnych zawodach ...	30	26
Armia, marynarka i lotnictwo wojskowe ...	5	4
Służba domowa i inne usługi osobiste	13	9
Bezrobotni i osoby niewykonujące pracy zawodowej (prócz utrzymywanych członków rodzin)	28	23
Bez bliższego określenia i bez podania zawodu	24	24

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany.

Tabl. 24. Nieruchomości, budynki i mieszkania w 1921 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska ^a	Województwo białostockie
Nieruchomości	3297046	189848
Budynki z przeznaczenia mieszkalne i inne zamieszkałe	3491760	199575
w tym: murowane	571282	12066
drewniane	2480866	181382
z gliny i innych materiałów	356908	1036
Mieszkania w budynkach z przeznaczenia mieszkalnych	4842035	247964

^a Bez Górnego Śląska oraz m. Wilna i powiatów Ziemi Wileńskiej: Wilno-Troki, Oszmiana, Świąciany.

DRUGI POWSZECHNY SPIS RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 1931 R. WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Powszechny Spis Ludności z 9 grudnia 1931 r. był drugim spisem powszechnym przeprowadzonym przez państwo polskie po odzyskaniu niepodległości. Jego podstawę prawną stanowiła ustawa z dnia 14 października 1931 r., która ustaliła datę najbliższego spisu, a także potwierdziła, że kolejne spisy będą przeprowadzane co 10 lat, w terminach ustalanych każdorazowo przez Radę Ministrów. Organizacja, zasady prawne, obowiązki i zadania służb spisowych były kontynuacją rozwiązań z 1921 r. Zakres tematyczny spisu był również bardzo podobny i obejmował zagadnienia dotyczące mieszkań i ich wyposażenia, gospodarstw domowych, ludności, którą badano ze względu na wyznanie i język ojczysty, umiejętność czytania i pisanie oraz stosunki zawodowe. Pominięto natomiast pytanie o narodowość.

Herb województwa
białostockiego

Wyniki tego spisu uwzględniały zmiany w rozmieszczeniu ludności spowodowane napływem repatriantów z ziem wschodnich oraz przemieszczenia ludności wewnątrz kraju. Podstawowe opracowanie po spisie powszechnym zostało wydane dla wszystkich województw i największych miast Polski (Warszawa, Kraków, Lwów, Wilno, Poznań i Łódź).

Wyniki spisu powszechnego z 1931 r. opracowane zostały według podziału administracyjnego z dnia 1 stycznia 1933 r.

W 1931 r. powierzchnia Polski wynosiła 388,4 tys. km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 32,3 tys. km².

Tabl. 25. Ludność cywilna w 1931 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Ogółem	31915779^a	1643844
mężczyźni	15427502	797377
kobiety	16488277	846467
miasta	8731047	396060
wieś	23184732	1247784
Ludność na 1 km ² powierzchni	82	51

^a Ponadto liczba ludności spisanej przez władze wojskowe wynosiła 191473 osoby.

W 1931 r. wśród ludności cywilnej w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet.

Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1931 r.

Białystok, Wielka Synagoga, okres międzywojenny

Źródło: Centrum Edukacji Obywatelskiej
Polska Izrael, www.bialystok.jewish.org.pl

Tabl. 26. Struktura ludności cywilnej według wieku i stanu cywilnego w 1931 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według wieku		
0–19 lat	43,1	43,5
20–59	49,0	47,6
60 lat i więcej	7,8	8,8
Niewiadomy	0,1	0,1
Według stanu cywilnego ^a		
Wolny	34,2	32,9
Małżeński	56,3	56,8
Wdowi	9,0	10,0
Rozwiedzeni i separowani	0,3	0,2
Niewiadomy	0,2	0,1

^a Ludność w wieku 15 lat i więcej.

Białystok, Sobór Zwiastowania Pańskiego, 1937 r.
Źródło: z kolekcji Aleksandra Sosna

Białystok, Hotel Ritz, okres międzywojenny
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski

Tabl. 27. Ludność cywilna według umiejętności czytania i pisania w 1931 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej w danej grupie	
Umiało czytać i pisać		
Ogółem	696	634
mężczyźni	758	740
kobiety	638	536
Miasta	824	767
Wieś	645	590
Umiało tylko czytać		
Ogółem	36	84
mężczyźni	18	38
kobiety	53	127
Miasta	19	42
Wieś	43	98
Nie umiało czytać ani pisać		
Ogółem	265	280
mężczyźni	221	221
kobiety	305	335
Miasta	154	189
Wieś	309	311
Niewiadoma		
Ogółem	3	2
mężczyźni	3	1
kobiety	4	2
Miasta	3	2
Wieś	3	1

Tabl. 28. Struktura ludności cywilnej według wyznania w 1931 r.

WYZNANIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
w tym:		
Rzymskokatolickie i ormiańskokatolickie	64,8	67,8
Prawosławne	11,8	18,5
Grekokatolickie i obrządek wschodni		
kościół katolickiego	10,4	0,1
Ewangelickie	2,6	0,9
Inne chrześcijańskie	0,5	0,5
Mojżeszowe	9,8	12,0

Tabl. 29. Struktura ludności cywilnej według języka ojczystego w 1931 r.

JĘZYK OJCZYSTY	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
w tym:		
Polski	68,9	71,9
Ukraiński	10,1	0,2
Żydowski	7,8	10,5
Białoruski	3,1	12,5
Niemiecki	2,3	0,4
Hebrajski	0,8	1,4
Rosyjski	0,4	2,1
Litewski	0,3	0,8

Białystok,
Ogród Miejski,
okres międzywojenny
Źródło:

www.ciekawepodlasie.pl/murawiejski

Tabl. 30. Ludność cywilna według działów zawodu w 1931 r.

DZIAŁY ZAWODU	Polska	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej ogółem	
Rolnictwo	606	699
Ogrodnictwo, rybactwo i leśnictwo	7	10
Górnictwo i przemysł	194	141
Handel i ubezpieczenia	61	45
Komunikacja i transport	36	29
Służba publiczna, kościoły, organizacje i instytucje społeczne	22	20
Szkolnictwo, oświata i kultura	11	9
Lecznictwo i higiena, utrzymywanie czystości oraz zakłady opieki społecznej	9	6
Służba domowa	14	8
Pozostałe działy ^a	40	33

^a Utrzymujący się bez pracy zarobkowej oraz osoby o zawodzie nieokreślonym, osoby wykołejone i osoby o zawodzie niewiadomym.

Tabl. 31. Mieszkania w 1931 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Mieszkania	6402503	321528
miasta	1930347	88483
wieś	4472156	233045
Ludność w mieszkaniach	31620452	1630435
miasta	8523754	387300
wieś	23096698	1243135
Przeciętna liczba osób na izbę w mieszkaniach:		
miasta	2,0	1,8
wieś	3,1	2,9

POWSZECHNY SUMARYCZNY SPIS LUDNOŚCI W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 1946 R.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

W dniu 14 lutego 1946 r. na terytorium Polski odbył się powszechny sumaryczny spis ludności połączony z uzupełniającym spisem osób urodzonych w latach 1927–1946 dla potrzeb administracji szkolnej na ziemiach odzyskanych. Był to pierwszy na świecie spis ludności przeprowadzony po zakończeniu działań wojennych. Posiadanie ścisłych danych o zaludnieniu Polski i rozmieszczeniu terytorialnym ludności było podstawą do realizacji planów odbudowy kraju, akcji osadniczo-przemieszkańczej oraz gospodarki aprowizacyjnej.

Ze względu na bardzo intensywne ruchy wędrowne ludności, rozpoczęte w końcowym okresie wojny (repatriacja Polaków z Zachodu i Wschodu, wysiedlenia Niemców, przesiedlenia Ukraińców, Białorusinów i Litwinów do ZSRR, jak i przesiedlenia ludności w obrębie Polski przede wszystkim w związku z procesem osadnictwa na ziemiach odzyskanych), ograniczono się do przeprowadzenia spisu sumarycznego, podczas którego zbierano tylko podstawowe informacje.

Spisem objęto wszystkie osoby cywilne obecne w dniu spisu na terenie całego państwa. Chodziło o osoby obecne w mieszkaniu według stanu o północy z dnia 13 na 14 lutego 1946 r., bez względu na to czy mieszkały tu stale, czy przebywały tylko czasowo. Program spisu przewidywał rozbięcie ogólnej liczby ludności według płci, wieku i narodowości. Termin 14 lutego, przypadający w okresie najniższego nasilenia wędrowek oraz przed rozpoczęciem wielkich prac sezonowych w rolnictwie, budownictwie i innych, uznano za najodpowiedniejszy.

W 1947 r. powierzchnia Polski wynosiła 311730 km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 22552 km².

Tabl. 32. Ludność cywilna w 1946 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	23625435^a	917563
mężczyźni	10667152	431231
kobiety	12958283	486332
miasta	7424589	176321
wieś	16200846	741242
Ziemie dawne	18803360	881094
mężczyźni	8633459	413717
kobiety	10169901	467377
miasta	5618793	168172
wieś	13184567	712922
Ziemie odzyskane	4822075	36469
mężczyźni	2033693	17514
kobiety	2788382	18955
miasta	1805796	8149
wieś	3016279	28320
Ludność na 1 km² powierzchni	76	41

^a Ponadto liczba ludności spisanej przez władze wojskowe wynosiła 304322 osoby.

Białystok, ruiny żydowskiej dzielnicy Shulhof, 1946 r.

Źródło: Muzeum Podlaskie w Białymstoku

W 1946 r. wśród ludności cywilnej w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 121 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 113 kobiet.

Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1946 r.

Białystok, zniszczony Pałac Branickich, 1946 r.
Źródło: Muzeum Podlaskie w Białymstoku

Tabl. 33. Struktura ludności cywilnej według wieku w 1946 r.

W I E K	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
0–17 lat	36,7	40,9
18–59	54,4	49,5
60 lat i więcej	8,9	9,6

Tabl. 34. Struktura ludności cywilnej według narodowości w 1946 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m		
O g ó ł e m	100,0	100,0
Polacy	86,8	86,8
Niemcy	9,7	0,3
Osoby, co do których toczy się postępowanie rehabilitacyjne lub weryfikacyjne	1,8	0,2
Inni	1,7	12,7
ziemie dawne		
R a z e m	100,0	100,0
Polacy	95,5	86,7
Niemcy	1,3	0,0
Osoby, co do których toczy się postępowanie rehabilitacyjne lub weryfikacyjne	1,2	0,1
Inni	2,0	13,2
ziemie odzyskane		
R a z e m	100,0	100,0
Polacy	53,3	90,6
Niemcy	42,2	5,9
Osoby, co do których toczy się postępowanie rehabilitacyjne lub weryfikacyjne	3,9	2,3
Inni	0,6	1,2

NARODOWY SPIS POWSZECHNY W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 1950 R. WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Drugi po wyzwoleniu kraju w 1945 r. spis powszechny przeprowadzono w grudniu 1950 r. według stanu o północy z dnia 2 na 3 grudnia. Ze względu na obszerność i kompleksowość, jak również rangę społeczną, spis ten otrzymał miano Narodowego Spisu Powszechnego, a jego podstawę prawną stanowiła uchwała Rady Ministrów z 10 sierpnia 1949 r. Zakres spisu obejmował ludność z uwzględnieniem zawodu, mieszkania i nieruchomości (budynki), miejscowości oraz gospodarstwa rolne, ogrodnicze, sadownicze, leśne, rybne i hodowlane.

Spis dostarczył różnorodnych danych o wielkości i charakterze zasobów mieszkaniowych w 1950 r. oraz zobrazował stosunki mieszkaniowe. Spisaniu podlegały nieruchomości, budynki i mieszkania tylko zamieszkałe. Zgodnie z założeniami programowymi spisu badanie mieszkań oraz zaopatrzenie nieruchomości w instalacje ograniczono do miast.

Wyjątkowy ogrom i różnorodność zjawisk, które złożyły się na dzieje Polski w okresie od 1 września 1939 r. do 3 grudnia 1950 r. znalazły odbicie również w wielkich przesunięciach terytorialnych ludności. W związku z tym program Narodowego Spisu Powszechnego z dnia 3 grudnia 1950 r. przewidywał m.in. zbadanie ostatniego stałego miejsca zamieszkania przed wybuchem II wojny światowej (w sierpniu 1939 r.). Pozwoliło to na zobrazowanie sposobu rozsiadlenia na terenie Polski w dniu spisu przedwojennych mieszkańców poszczególnych województw i osób przybyłych na zamieszkanie z zagranicy.

W 1950 r. powierzchnia Polski wynosiła 311,8 tys. km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 23,0 tys. km².

Tabl. 35. Ludność cywilna w 1950 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	24613684^a	954815
mężczyźni	11546014	448894
kobiety	13067670	505921
miasta	9605254	214189
wieś	15008430	740626
Ziemie dawne	19011566	884218
mężczyźni	8880645	414715
kobiety	10130921	469503
Ziemie odzyskane	5602118	70597
mężczyźni	2665369	34179
kobiety	2936749	36418
Ludność na 1 km² powierzchni	79	41

^a Ponadto liczba ludności spisanej przez władze wojskowe wynosiła 394495 osób.

W 1950 r. wśród ludności cywilnej zarówno w Polsce, jak i województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 113 kobiet.

Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1950 r.

Tabl. 36. Ludność cywilna w 1950 r. według miejsca zamieszkania w sierpniu 1939 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	24613684	954815
miejsce zamieszkania w sierpniu 1939 r.:		
Na obecnym terenie Polski	22100938	921742
Za granicą	2341906	29624
Nieustalone	170840	3449

Tabl. 37. Struktura ludności cywilnej według wieku i stanu cywilnego w 1950 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według wieku		
0–19 lat	39,4	41,7
20–59	51,9	48,3
60 lat i więcej	8,4	9,7
Nieustalony	0,3	0,3
Według stanu cywilnego ^a		
Wolny	40,7	41,7
Małżeński	59,3	58,3

^a Ludność w wieku 15 lat i więcej.

Panorama Białegostoku,
lata 50-te XX w.
Źródło:
www.ciekawepodlasie.pl

Tabl. 38. Ludność cywilna według źródła utrzymania w 1950 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej ogółem	
Utrzymujący się z pracy	960	983
czynni zawodowo ^a	504	543
poza rolnictwem	219	104
w rolnictwie	285	439
utrzymywani członkowie rodzin	456	440
poza rolnictwem	270	151
w rolnictwie	186	289
Utrzymujący się z zaopatrzenia z funduszy publicznych	40	17
pobierający zaopatrzenie	31	13
utrzymywani członkowie rodzin	9	4

^a Łącznie z pomagającymi członkami rodziny.

Tabl. 39. Struktura ludności cywilnej czynnej zawodowo^a według działów gospodarki i usług w 1950 r.

DZIAŁY GOSPODARKI I USŁUG	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Przemysł	18,7	4,7
Budownictwo	4,2	1,7
Rolnictwo	56,5	80,9
Leśnictwo	0,6	0,7
Komunikacja i łączność	3,8	2,0
Obrót towarowy i żywnie zbiorowe	5,2	3,0
Gospodarka komunalna	0,9	0,2
Nauka, oświata i kultura	2,5	1,6
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	1,4	0,6
Administracja, organizacje społeczne i banki	4,7	2,9
Pozostałe działy	0,8	0,5
Dział nieustalony	0,7	1,2

^a Łącznie z pomagającymi członkami rodziny.

Tabl. 40. Budynki i mieszkania zamieszkane w 1950 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Budynki	3457950	164783
miasta	747437	26464
wieś	2710513	138319
Mieszkania w miastach	2445423	54384
Izby w mieszkaniach	13651760	476356
miasta	5970489	127742
wieś	7681271	348614
Ludność w mieszkaniach	23961086	926758
miasta	9224377	205960
wieś	14736709	720798

Tabl. 41. Mieszkania zamieszkane w miastach wyposażone w instalacje w 1950 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	w % ogółu mieszkań w miastach	
Wodociąg	42,4	15,7
Ustęp	25,8	7,1
Zlew	42,5	14,2
Łazienka	14,2	3,6
Elektryczność	88,0	76,1
Gaz	26,1	3,8
Centralne ogrzewanie	4,9	1,6

Kopalnia kredy w Mielniku, lata 50-te XX w.
Źródło: Ośrodek Dziejów Ziemi Mielnickiej

SPIS POWSZECHNY W POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ W 1960 R. WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Trzeci po II wojnie światowej spis powszechny został przeprowadzony w grudniu 1960 r. według stanu o północy z dnia 5 na 6 grudnia.

Spisowi podlegała ludność mieszkająca lub przebywająca czasowo na terenie państwa polskiego, zamieszkane budynki i mieszkania, gospodarstwa rolne oraz zwierzęta gospodarskie. Do jego przeprowadzenia zaangażowano na okres 14 dni około 200 tys. rachmistrzów.

Zebrałe dane statystyczne stanowiły podstawę planowania dalszego rozwoju gospodarki narodowej na kolejne lata i właściwego zaspokajania potrzeb społeczeństwa.

Wyniki spisu powszechnego z 1960 r. opracowane zostały według podziału administracyjnego z dnia 1 stycznia 1962 r.

W 1960 r. powierzchnia Polski wynosiła 311730 km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 23146 km².

Tabl. 42. Ludność cywilna i gospodarstwa domowe w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Ludność	29405729 ^a	1090231
mężczyźni	14058565	522928
kobiety	15347164	567303
miasta i osiedla	14206112	327779
wieś	15199617	762452
Ludność na 1 km ² powierzchni	94	47
Gospodarstwa domowe	8339953	287456
miasta i osiedla	4422062	101935
wieś	3917891	185521

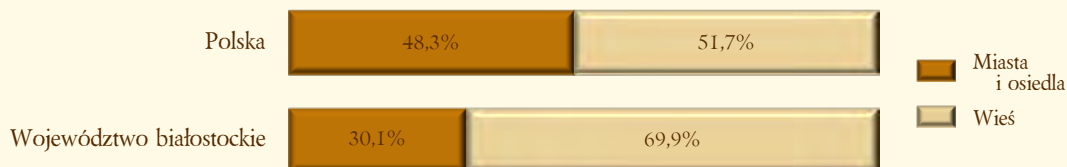
^a Ponadto liczba ludności spisanej przez władze wojskowe wynosiła 369779 osób.

W 1960 r. wśród ludności cywilnej w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 109 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 108 kobiet.

Białystok, ul. Suraska, 1965 r.
Źródło: Muzeum Podlaskie w Białymstoku

Struktura ludności cywilnej według miejsca zamieszkania w 1960 r.

Tabl. 43. Struktura ludności cywilnej według wieku, stanu cywilnego i posiadanego wykształcenia w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według wieku		
0–19 lat	40,3	40,8
20–59	49,9	48,0
60 lat i więcej	9,7	11,1
Niewiadomy	0,1	0,1
Według stanu cywilnego ^a		
Wolny	22,9	23,5
Małżeński	66,7	65,9
Wdowi	9,1	9,7
Rozwiedzeni i separowani	1,2	0,8
Niewiadomy	0,1	0,1
Według posiadanego wykształcenia ^b		
Posiadało wykształcenie:		
wyższe	2,6	1,1
średnie (ogólnokształcące i zawodowe) lub zasadnicze zawodowe	17,2	11,7
podstawowe	74,4	76,8
Samoucy	1,8	3,1
Nie umiejący pisać	1,1	2,7
Nie umiejący pisać ani czytać	2,7	4,4
Brak informacji o poziomie wykształcenia	0,2	0,2

^a Ludność w wieku 15 lat i więcej. ^b Ludność w wieku 7 lat i więcej.

Tabl. 44. Ludność cywilna według rodzaju utrzymania w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	na 1000 ludności cywilnej ogółem	
Utrzymujący się z pracy	935	965
czynni zawodowo	473	518
poza rolnictwem	223	370
w rolnictwie	250	148
utrzymywani członkowie rodzin	462	447
poza rolnictwem	160	255
w rolnictwie	302	192
Utrzymujący się ze źródeł niezarobkowych ^a	65	35

^a Łącznie z utrzymywanymi członkami rodziny.

Tabl. 45. Struktura ludności cywilnej czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1960 r.

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Przemysł	23,3	8,6
Budownictwo	5,7	3,2
Rolnictwo	47,1	71,4
Leśnictwo	0,7	0,9
Transport i łączność	4,8	3,2
Obrót towarowy	5,3	3,5
Gospodarka komunalna i mieszkaniowa	1,7	0,6
Oświata, nauka i kultura	3,6	2,6
Ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	2,5	1,6
Administracja publiczna i instytucje wymiaru sprawiedliwości	1,9	1,6
Instytucje finansowe i ubezpieczeniowe	0,4	0,4
Organizacje polityczne, społeczne i wyznaniowe	0,4	0,4
Pozostałe i bliżej nieokreślone	2,6	2,0

Tabl. 46. Mieszkania w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Mieszkania	7025619	251646
Izby w mieszkaniach	17265175	620656
Przeciętna liczba osób: na 1 mieszkanie ...	4,08	4,26
na 1 izbę	1,66	1,73

Tabl. 47. Mieszkania wyposażone w instalacje w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	w % ogółu mieszkań	
Wodociąg	29,9	12,7
Ustęp	18,9	6,4
Zlew lub umywalka	28,8	9,5
Łazienka	13,9	5,4
Elektryczność	80,1	61,0
Gaz	17,3	1,5
Centralne ogrzewanie	7,0	3,0

Tabl. 48. Struktura mieszkań w budynkach mieszkalnych według formy własności w 1960 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
mieszkania w budynkach stanowiących własność:		
Rad narodowych	21,7	27,8
Spółdzielni budownictwa mieszkaniowego	0,6	0,8
Pozostałych jednostek uspołecznionych	10,8	8,1
Osób prywatnych	66,6	62,7
Innych jednostek	0,2	0,5

NARODOWY SPIS POWSZECHNY W POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ W 1970 R.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Czwarty po II wojnie światowej Narodowy Spis Powszechny na terenie Polski przeprowadzony został w grudniu 1970 r. według stanu o północy z dnia 7 na 8 grudnia. Obejmował on swym zakresem pięć podstawowych bloków tematycznych odnoszących się do spisu ludności, mieszkań, budynków mieszkalnych, indywidualnych gospodarstw rolnych, a także przeprowadzonego w czerwcu 1970 r. (łącznie z corocznym spisem rolniczym) spisu budynków gospodarczych w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Nowym badaniem tematem było zagadnienie dotyczące dzietności kobiet, tj. liczby i kolejności przychodzących na świat dzieci, w zależności od wieku, źródła utrzymania, wykształcenia i środowiska społecznego matki. Badanie to miało charakter reprezentacyjny, a pytania skierowane były wyłącznie do określonej grupy wiekowej kobiet.

Należy zaznaczyć, że spis z 1970 r. wyróżniał się spośród wcześniejszych spisów wyjątkowo bogatą tematyką, co wpłynęło na rozszerzenie opracowania wyników i uwzględnienie większej ilości grupowań oraz nowych, niestosowanych dotychczas powiązań poszczególnych cech, a także większą szczegółowość przekrojów terytorialnych. Pozwoliła na to, zastosowana po raz pierwszy do przygotowania rezultatów spisu, elektroniczna technika obliczeniowa.

Warto też zwrócić uwagę na fakt, że konieczność tak obszernego ujęcia w spisie poszczególnych zagadnień przyczyniła się do wykorzystania, wzorem innych krajów, europejskich nowatorskiej metody zwanej „samospistem”. Polegała ona na wypełnianiu formularzy bezpośrednio przez respondentów, a rola rachmistrza ograniczała się jedynie do skontrolowania wypełnionych arkuszy. Wykorzystanie tej metody przyczyniło się do sprawniejszego, a także mniej uciążliwego dla społeczeństwa pozyskania danych.

W 1970 r. powierzchnia Polski wynosiła 312677 km² (zmiana w stosunku do 1960 r. wynikała z korekty powierzchni kraju dokonanej przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii), podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 23153 km².

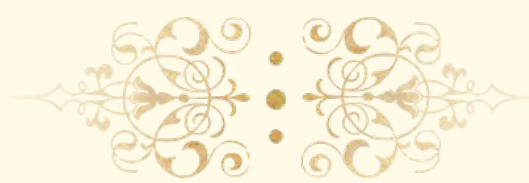
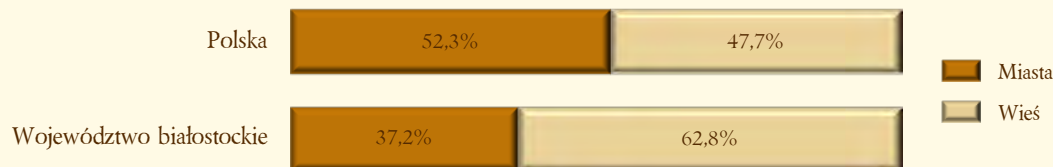
Tabl. 49. Ludność i gospodarstwa domowe w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Ludność	32642270	1175760
mężczyźni	15853618	574792
kobiety	16788652	600968
miasta	17064577	436975
wieś	15577693	738785
Ludność na 1 km ² powierzchni	104	51
Gospodarstwa domowe	9376299	314373
miasta	5390229	133438
wieś	3986070	180935

W 1970 r. w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1970 r.

Tabl. 50. Struktura ludności według wieku, stanu cywilnego i wykształcenia w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według wieku		
0–14 lat	26,4	28,8
15–59	60,5	56,3
60 lat i więcej	13,0	14,8
Nieustalony	0,1	0,1
Według stanu cywilnego ^a		
Kawalerowie, panny	27,8	26,4
Żonaci, zamężne	62,2	63,6
Wdowcy, wdowy	8,0	8,5
Rozwiedzeni i separowani, rozwiedzione i separowane	1,8	1,2
Nieustalony	0,2	0,3
Według wykształcenia ^a		
Z wykształceniem:		
wyższym	2,7	1,5
niepełnym wyższym	1,1	0,7
potematuralnym	1,1	1,0
średnim	11,1	8,3
niepełnym średnim	3,9	3,5
zasadniczym zawodowym	10,6	6,0
podstawowym	44,5	35,7
niepełnym podstawowym	20,4	34,3
Samoucy	1,6	3,5
Umiejący tylko czytać	0,5	1,4
Nie umiejący pisać ani czytać	1,7	3,1
Nieustalony poziom wykształcenia	0,8	1,0

^a Ludność w wieku 15 lat i więcej.

Tabl. 51. Ludność według źródła utrzymania w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	na 1000 ludności ogółem	
Utrzymujący się z pracy	896	939
poza rolnictwem	598	411
pracujący	316	208
utrzymywani	282	203
w rolnictwie	298	528
pracujący	187	324
utrzymywani	111	204
Utrzymujący się z niezarobkowego źródła	104	61
posiadający niezarobkowe źródło	75	43
utrzymywani	29	18

Tabl. 52. Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1970 r.

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Przemysł	27,6	13,0
Budownictwo	6,6	4,3
Rolnictwo	37,9	61,0
Leśnictwo	0,7	1,1
Transport i łączność	5,7	4,4
Handel	6,1	4,5
Gospodarka mieszkaniowa i komunalna ...	2,3	1,3
Nauka	0,5	0,1
Oświata i wychowanie	3,8	3,4
Kultura i sztuka	0,7	0,4
Ochrona zdrowia, opieka społeczna i kultura fizyczna	3,0	2,3
Pozostałe działy	5,1	4,2

Tabl. 53. Mieszkania, gospodarstwa zbiorowe, obiekty ruchome i pomieszczenia prowizoryczne w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
Mieszkania	8081054	275102
Ludność w mieszkaniach ^a	31859163	1154635
Izby w mieszkaniach	23212761	817065
Przeciętna liczba: izb w mieszkaniu	2,87	2,97
osób na 1 izbę	1,37	1,41
Gospodarstwa zbiorowe	9734	235
Ludność w gospodarstwach zbiorowych ..	757523	20161
Obiekty ruchome	1564	44
Ludność w obiektach ruchomych	5449	170
Pomieszczenia prowizoryczne	6841	261
Ludność w pomieszczeniach prowizorycznych	20135	794

^a Bez osób trwale nieobecnych.

Tabl. 54. Mieszkania wyposażone w instalacje w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
	w % ogółu mieszkań	
Wodociąg	47,3	27,0
Ustęp	33,4	19,2
Zlew	45,9	23,9
Gaz z sieci	27,3	9,1
Stałe urządzenia kąpielowe	29,5	18,3
Centralne ogrzewanie	22,2	15,1
Mieszkania bez wodociągu, ale mieszkańcy korzystają z wodociągu wewnątrz tego samego budynku	4,2	0,9
Mieszkania bez ustępu, ale mieszkańcy korzystają z ustępu wewnątrz tego samego budynku	8,2	1,6

Tabl. 55. Struktura mieszkań w budynkach mieszkalnych według formy własności w 1970 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo białostockie
O g ó ł e m	100,0	100,0
mieszkania w budynkach stanowiących własność:		
Rad narodowych	22,6	29,6
Spółdzielni budownictwa mieszkaniowego	6,9	13,8
Pozostałych jednostek uspołecznionych	11,9	6,6
Osób prywatnych	58,0	49,1
Innych jednostek	0,6	0,8

Białystok,
Rynek Kościuszki,
1969 r.
Źródło:
Muzeum Podlaskie
w Białymstoku

Białystok,
Ratusz,
1973 r.
Źródło:
Muzeum Podlaskie
w Białymstoku

NARODOWY SPIS Powszechny w polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1978 r.

województwo białostockie, łomżyńskie i suwalskie

Piąty po II wojnie światowej spis został przeprowadzony w okresie od 7 do 13 grudnia 1978 r. według stanu o północy z dnia 6 na 7 grudnia. Tematykę spisu można ująć w pięciu podstawowych grupach, tj. charakterystyka demograficzna, społeczno-zawodowa, migracje (także dojazdy do pracy i szkoły), warunki mieszkaniowe ludności oraz gospodarstwa domowe i rodziny. Należy też zwrócić uwagę, że takie zagadnienia jak inwalidztwo, przyczyna nieaktywności zawodowej, główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego, tytuł zajmowania mieszkania przez gospodarstwo domowe, informacje o wkładzie pracy w indywidualne gospodarstwo rolne nie były badane w poprzednich spisach powszechnych. Nie badano również bardzo istotnego problemu dojazdów do pracy i szkoły, a problem migracji ludności badany był tylko w wąskim zakresie.

W 1978 r. powierzchnia Polski wynosiła 312683 km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 10055 km², województwo łomżyńskie – 6684 km² i województwo suwalskie – 10490 km².

Białystok, Rynek Sienny, 1980 r.
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl

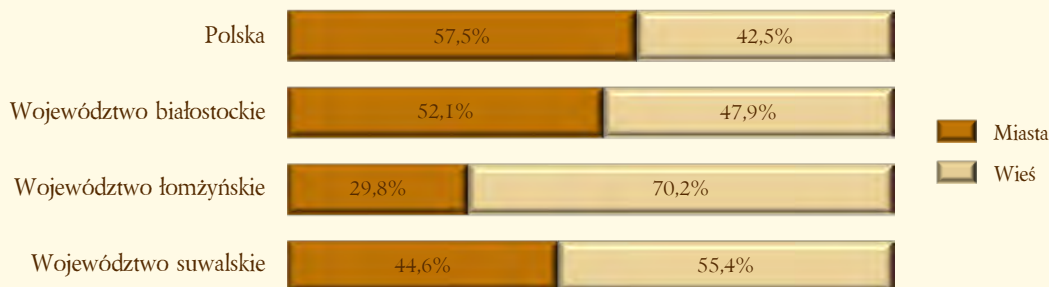
Białystok, Muzeum Wojska, 1983 r.
Źródło: www.ciekawepodlasie.pl

Tabl. 56. Ludność i gospodarstwa domowe w 1978 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
Ludność	35061450	630764	323569	415967
mężczyźni	17079587	307271	160739	206620
kobiety	17981863	323493	162830	209347
miasta	20150415	328555	96531	185498
wieś	14911035	302209	227038	230469
Ludność na 1 km ² powierzchni	112	63	48	40
Gospodarstwa domowe	10948081	198507	86303	114337
miasta	6789925	110553	29162	55782
wieś	4158156	87954	57141	58555

W 1978 r. zarówno w Polsce, jak i w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet, podczas gdy w województwie łomżyńskim i suwalskim na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1978 r.

Tabl. 57. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego i poziomu wykształcenia w 1978 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Według ekonomicznych grup wieku ^a				
Przedprodukcyjny	28,7	28,2	32,3	34,3
Produkcyjny	59,3	57,1	53,1	55,8
mobilny	41,1	38,5	34,5	39,0
niemobilny	18,3	18,6	18,6	16,7
Poprodukcyjny	11,9	14,6	14,6	9,9
Nieustalony	0,1	0,1	0,0	0,0
Według stanu cywilnego ^b				
Kawalerowie, panny	25,4	25,5	24,5	26,7
Żonaci, zamężne	64,1	63,6	65,2	64,6
Wdowcy, wdowy	8,4	9,0	9,4	7,2
Rozwiedzeni	2,1	1,9	0,9	1,5
Nieustalony	0,0	0,0	0,0	0,0
Według poziomu wykształcenia ^b				
Wyższe	4,5	3,7	1,8	2,5
Średnie (ogólnokształcące i zawodowe) ^c	19,8	18,8	11,8	15,7
Zasadnicze zawodowe ^d	19,4	13,8	12,1	14,2
Podstawowe ^e	43,5	38,5	44,5	45,3
Niepełne podstawowe, bez wykształcenia oraz nieustalony poziom wykształcenia	12,8	25,2	29,8	22,3

^a Ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku 0–17 lat, w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku 18–64 lata i kobiety – 18–59 lat (w wieku mobilnym, tj. osoby w wieku 18–44 lata oraz w wieku niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata i kobiety – 45–59 lat), w wieku poprodukcyjnym – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej. ^b Ludność w wieku 15 lat i więcej. ^c – ^e Łącznie z: ^c – niepełnym wyższym po średnim ogólnokształcącym i średnim zawodowym oraz policealnym; ^d – niepełnym średnim zawodowym; ^e – niepełnym średnim ogólnokształcącym.

Tabl. 58. Ludność według źródła utrzymania w 1978 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
	na 1000 ludności ogółem			
Czynni zawodowo	512	531	544	490
poza rolnictwem	361	304	190	262
w rolnictwie	151	227	354	228
Bierni zawodowo	488	469	456	510
poza rolnictwem	392	337	222	310
w rolnictwie	96	132	234	200

Tabl. 59. Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1978 r.

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Przemysł	29,7	20,5	11,9	15,4
Budownictwo	8,3	6,4	3,3	6,2
Rolnictwo	29,5	42,7	65,1	46,5
Leśnictwo	0,7	1,1	0,3	2,3
Transport i łączność	6,0	6,1	3,5	5,5
Handel	7,7	7,0	5,0	7,0
Pozostałe gałęzie produkcji materialnej	0,4	0,3	0,1	0,1
Gospodarka komunalna	2,1	1,6	1,0	1,8
Gospodarka mieszkaniowa oraz niematerialne usługi komunalne	0,9	0,9	0,3	0,6
Nauka i rozwój techniki	0,8	0,2	0,0	0,1
Oświata i wychowanie	4,3	4,3	3,2	4,3
Kultura i sztuka	0,6	0,6	0,3	0,5
Ochrona zdrowia i opieka społeczna	3,4	3,8	2,0	3,1
Kultura fizyczna, turystyka i wypoczynek	0,6	0,4	0,3	1,0
Pozostałe działy	5,0	4,1	3,7	5,6

Tabl. 60. Czynniki zawodowo dojeżdżający do pracy w 1978 r.

MIEJSCE PRACY	Polska	Województwa zamieszkania		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	3494016	35224	15852	21445
miasta	1289974	10047	3229	7184
wieś	2204042	25177	12623	14261
w tym:				
Województwa: białsko-podlaskie	20713	71	8	–
białostockie	36090	34499	1242	141
ciechanowskie	27439	–	12	7
lubelskie	77954	4	–	–
łomżyńskie	13735	424	12681	364
olsztyńskie	50894	–	28	679
ostrołęckie	25425	20	994	8
siedleckie	47083	33	23	–
stołeczne warszawskie	272314	50	348	–
suwalskie	21333	123	516	20244
Zagranica	6087	–	–	2

Tabl. 61. Mieszkania w 1978 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
Mieszkania	9326045	170026	77267	99928
Ludność w mieszkaniach	34110800	614816	318965	404738
Izby w mieszkaniach	29375562	560575	258385	343327
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	502649,4	9220,2	4585,7	5749,6
Przeciętna powierzchnia użytkowa:				
1 mieszkania w m ²	53,9	54,2	59,3	57,5
na 1 osobę w m ²	14,7	15,0	14,4	14,2
Przeciętna liczba: izb w mieszkaniu	3,15	3,30	3,34	3,44
osób na 1 izbę	1,16	1,10	1,23	1,18

Tabl. 62. Mieszkania wyposażone w instalacje w 1978 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
	w % ogółu mieszkań			
Wodociąg	67,4	51,0	33,5	58,3
Ustęp splukiwany	52,9	40,7	28,4	46,2
Zlew lub umywalka	65,0	45,9	31,3	55,5
Łazienka	52,4	41,9	29,9	46,4
Ciepła woda ogrzewana poza mieszkaniem	12,6	14,9	5,1	6,4
Gaz z sieci	37,3	21,3	–	18,0
Centralne ogrzewanie	41,5	37,7	24,3	37,2

Tabl. 63. Struktura gospodarstw domowych według tytułu zajmowania mieszkania w 1978 r.

TYTUŁ ZAJMOWANIA MIESZKANIA	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Własność	36,3	51,0	67,3	38,6
Spółdzielcze prawo do mieszkania:				
własnościowe	1,3	1,6	0,2	0,3
lokatorskie	12,8	14,0	7,0	7,9
Przydział	31,7	15,3	12,8	38,2
Umowa najmu	4,3	8,0	4,5	4,6
Podnajmowanie	1,2	1,0	0,5	1,2
Pokrewieństwo	12,1	8,9	7,5	8,9
Inny	0,3	0,2	0,4	0,3

NARODOWY SPIS POWSZECHNY W POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ W 1988 R.

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE, ŁOMŻYŃSKIE I SUWAŁSKIE

Szósty spis powszechny po II wojnie światowej przeprowadzony został na terytorium kraju w dniach od 7 do 12 grudnia 1988 r. według stanu w dniu 6 grudnia o godz. 24.00. Podobnie jak spis z 1978 r., odbył się 2 lata przed rokiem „zerowym”. Zachowana została w ten sposób cykliczność 10-letnia spisów oraz możliwość terminowego dostarczenia uzyskanych ze spisu danych na potrzeby kolejnego Narodowego Planu Społeczno-Gospodarczego oraz planu perspektywicznego do 2000 r.

Prawna regulacja przygotowanego spisu miała charakter precedensowy, bowiem Sejm w 1982 r. uchwalając ustawę o statystyce państwowej podniósł ją do rangi ustawowej, ze względu na wkroczenie spisu w sferę praw obywatelskich, rozległość prac i szczególną ważność informacji.

W ramach spisu przeprowadzono metodą reprezentacyjną – na zasadach dobrowolnego udziału – badanie dzietności kobiet. Bardziej szczegółowo została rozpatrzona sprawa źródeł pracy będącej podstawą do uzyskania niezarobkowego źródła utrzymania, co miało znaczenie dla precyzyjnego rozróżnienia ludności w podziale na rolniczą i nierolniczą.

Narodowy Spis Powszechny 1988 r. był badaniem nowoczesnym, o dużym zakresie informacji, ale realizowanym w bardzo trudnych warunkach przy ograniczonych nakładach. Formularz mieszkaniowo-ludnościowy miał format i kształt dostosowany do ówczesnych możliwości informatycznych.

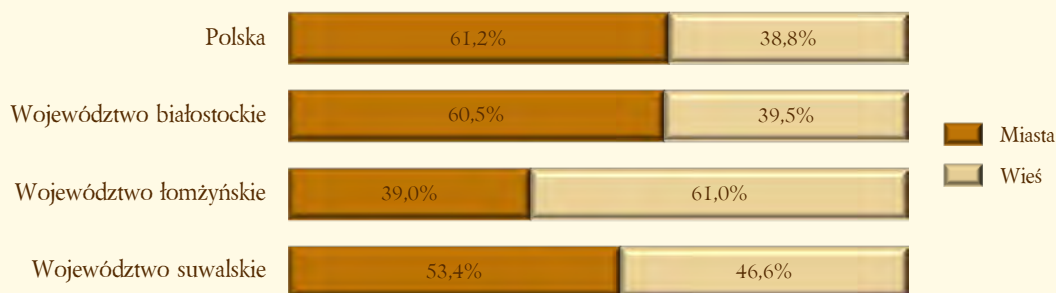
W 1988 r. powierzchnia Polski wynosiła 312683 km², podczas gdy województwo białostockie zajmowało obszar 10055 km², województwo łomżyńskie – 6684 km² i województwo suwalskie – 10490 km².

Tabl. 64. Ludność, gospodarstwa domowe i rodziny w 1988 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
Ludność	37878641	686906	344467	463138
mężczyźni	18464373	336209	171899	231019
kobiety	19414268	350697	172568	232119
miasta	23174726	415674	134455	247481
wieś	14703915	271232	210012	215657
Ludność na 1 km ² powierzchni	121	68	52	44
Gospodarstwa domowe	11970440	220786	94766	134682
miasta	7864162	137112	40772	76166
wieś	4106278	83674	53994	58516
Rodziny	10226191	184636	89908	119823
w tym z trojgiem dzieci i więcej pozostających na utrzymaniu	1166143	22158	15453	20766

W 1988 r. w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet, podczas gdy w województwie białostockim na 100 mężczyzn przypadały 104 kobiety, a w województwach łomżyńskim i suwalskim – po 100 kobiet.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 1988 r.

Tabl. 65. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego i poziomu wykształcenia w 1988 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Według ekonomicznych grup wieku ^a				
Przedprodukcyjny	29,9	29,0	32,0	33,9
Produkcyjny	57,5	56,7	53,6	55,4
mobilny	40,0	38,0	36,3	38,9
niemobilny	17,5	18,7	17,3	16,5
Poprodukcyjny	12,5	14,2	14,4	10,6
Nieustalony	0,1	0,1	0,0	0,1
Według stanu cywilnego ^b				
Wolny	22,9	23,4	23,0	23,9
Małżeński	65,2	64,7	65,9	66,1
Wdowi	9,1	9,3	9,7	7,8
Rozwiedzeni	2,8	2,6	1,4	2,2
Według poziomu wykształcenia ^b				
Wyższe	6,5	6,2	3,5	4,5
Średnie	24,7	25,0	18,0	22,0
Zasadnicze zawodowe	23,6	17,6	17,3	18,0
Podstawowe	38,8	37,4	45,8	44,2
Niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego	6,1	13,5	15,0	11,0
Nieustalony poziom wykształcenia	0,3	0,3	0,4	0,3

^a Ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku 0–17 lat, w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku 18–64 lata i kobiety – 18–59 lat (w wieku mobilnym, tj. osoby w wieku 18–44 lata oraz w wieku niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata i kobiety – 45–59 lat), w wieku poprodukcyjnym – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej. ^b Ludność w wieku 15 lat i więcej.

Tabl. 66. Ludność według źródła utrzymania w 1988 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
	na 1000 ludności ogółem			
Czynni zawodowo	487	504	513	471
poza rolnictwem	355	319	223	285
w rolnictwie	132	185	290	186
Bierni zawodowo	513	496	487	529
posiadający wyłącznie niezarobkowe źródło	147	148	125	123
utrzymywani	366	348	362	406

Tabl. 67. Struktura ludności czynnej zawodowo według działów gospodarki narodowej w 1988 r.

DZIAŁY GOSPODARKI NARODOWEJ	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Przemysł	28,2	20,8	12,8	16,1
Budownictwo	8,0	6,5	4,6	6,9
Rolnictwo	27,1	36,7	56,5	39,4
Leśnictwo	0,7	1,1	0,3	2,4
Transport	4,7	4,7	2,8	4,4
Łączność	0,9	1,0	0,9	1,1
Handel	8,1	7,9	5,7	7,5
Pozostałe gałęzie produkcji materialnej	0,6	0,5	0,2	0,3
Gospodarka komunalna	2,5	2,4	1,8	2,0
Gospodarka mieszkaniowa oraz niematerialne usługi komunalne	1,1	1,1	0,6	0,9
Nauka i rozwój techniki	0,7	0,2	0,0	0,0
Oświata i wychowanie	5,7	5,9	4,9	5,8
Kultura i sztuka	0,7	0,6	0,4	0,5
Ochrona zdrowia, opieka społeczna	5,0	5,5	3,7	5,1
Kultura fizyczna, turystyka i wypoczynek	0,7	0,5	0,3	1,0
Pozostałe działy	5,3	4,6	4,5	6,6

Tabl. 68. Mieszkania w 1988 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
Mieszkania	10716758	199379	87588	122686
Izby	36286582	712780	321052	449263
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	633107,2	11809,9	5904,4	7581,2
Przeciętna powierzchnia użytkowa:				
1 mieszkania w m ²	59,1	59,2	67,4	61,8
na 1 osobę w m ²	17,1	17,6	17,3	16,7
Przeciętna liczba: izb w 1 mieszkaniu	3,39	3,58	3,67	3,66
osób na 1 mieszkanie	3,46	3,37	3,89	3,70
osób na 1 izbę	1,02	0,94	1,06	1,01
Przeciętna liczba gospodarstw domowych w 1 mieszkaniu	1,12	1,11	1,08	1,10

Tabl. 69. Mieszkania wyposażone w instalacje w 1988 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
		w % ogółu mieszkań		
Wodociąg	84,2	73,6	64,4	81,4
Ustęp	71,5	62,1	55,2	71,9
Łazienka	71,5	63,3	56,0	72,8
Ciepła woda	69,7	63,3	53,2	70,5
Gaz z sieci	48,5	32,7	–	30,0
Centralne ogrzewanie	61,4	58,1	49,2	62,0

Białystok,
ul. Kraszewskiego,
1988 r.
Źródło:
www.ciekawepodlasie.pl

Tabl. 70. Struktura gospodarstw domowych według tytułu zajmowania mieszkania w 1988 r.

TYTUŁ ZAJMOWANIA MIESZKANIA	Polska	Województwa		
		białostockie	łomżyńskie	suwalskie
O g ó ł e m	100,0	100,0	100,0	100,0
Własność	35,2	45,5	59,5	34,2
Spółdzielcze prawo do mieszkania	21,5	26,5	16,7	19,2
własnościowe	3,4	4,6	1,4	1,6
lokatorskie	18,1	21,9	15,3	17,6
Przydział ^a	29,9	14,6	12,9	35,8
Umowa najmu i podnajmu	2,8	5,2	3,1	3,1
Pokrewieństwo	10,1	7,7	7,3	7,3
Inny	0,5	0,5	0,5	0,4

^a Łącznie ze skierowaniem do hotelu pracowniczego.

Białystok, panorama z kościołem św. Rocha z I połowy XX w., stan w 1984 r.

Źródło: www.ciekawepodlasie.pl

NARODOWY SPIS POWSZECHNY LUDNOŚCI I MIESZKAŃ W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 2002 R. WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002 został przeprowadzony razem z Powszechnym Spisem Rolnym 2002 w dniach od 21 maja do 8 czerwca i dotyczył stanu w dniu 20 maja o godz. 24:00. Obejmował on osoby stale zamieszkałe na obszarze Polski, bez względu na fakt, czy przebywały one w kraju w czasie spisu, czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w mieszkaniach oraz w innych zamieszkałych pomieszczeniach prowizorycznych i obiektach zbiorowego zamieszkania.

Spis ludności w 2002 r. został przeprowadzony z zachowaniem wszelkich rekomendacji sformułowanych dla krajów regionu Europejskiej Komisji Gospodarczej. Dotyczy to zarówno samej metodologii spisu, określenia miejsca, czasu, jednostki spisywania, jak i tematów objętych spisem. Zawierał wszystkie zagadnienia podstawowe oraz rekomendowane przez ONZ i Eurostat, obejmował też dodatkowe informacje wynikające z potrzeb krajowych.

Herb województwa
podlaskiego

Był on pierwszym pełnym spisem po głębokich przeobrażeniach społeczno-gospodarczych i ustrojowych, jakie miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych. Przeobrażenia te spowodowały zmiany w dotychczasowych procesach demograficznych oraz w strukturze społeczno-zawodowej ludności, a także pojawienie się nowych zjawisk nieznanych wcześniej na taką skalę, tj.: bezrobocie, bezdomność, imigracja cudzoziemców do Polski, nasilenie się krótkookresowych migracji zagranicznych Polaków oraz nowe formy własności mieszkań.

Przy ustalaniu zakresu tematycznego spisu dokonano przede wszystkim analizy wykorzystania wyników poprzedniego spisu oraz analizy nowych potrzeb

informacyjnych. Brano też pod uwagę możliwości pozyskania danych z innych źródeł, w tym administracyjnych, a także konieczność zachowania porównywalności informacji w czasie. Ponadto, w stosunku do poprzednich spisów, znacznie ograniczono ilość publikowanych danych w formie papierowej, przy jednoczesnym ułatwieniu odbiorcom korzystania z elektronicznej formy dostępu do danych.

W spisie z 2002 r. po raz pierwszy po wojnie podjęto się dokonania bilansu narodowościowego ludności. Przygotowane tablice opisywały ludność polską i niepolską, co pozwoliło na scharakteryzowanie i porównanie struktury demograficznej i społecznej grup narodowościowych. Uzyskano również informacje dotyczące głównych grup języków narodowych oraz obywatelstwa i kraju urodzenia. Ponadto, tematyka ludnościowa została wzbogacona o dane dotyczące dzietności i długookresowych migracji mieszkańców.

W 2002 r. powierzchnia Polski wynosiła 312685 km², podczas gdy województwo podlaskie zajmowało obszar 20180 km².

Białystok, panorama z katedrą białostocką i kościołem św. Rocha, początek XXI w.

Źródło: zbiory własne

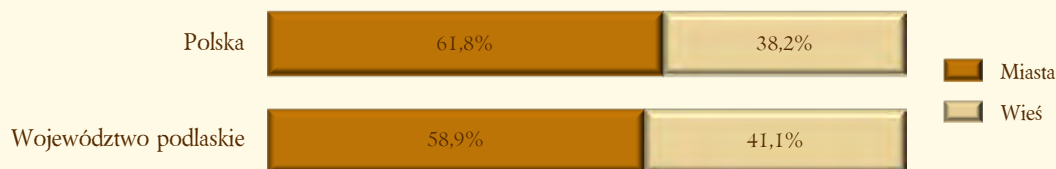
Tabl. 71. Ludność i gospodarstwa domowe w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
Ludność	38230080	1208606
mężczyźni	18516403	591286
kobiety	19713677	617320
miasta	23610365	711572
wieś	14619715	497034
Ludność na 1 km ² powierzchni	122	60
Gospodarstwa domowe	13337040	407360
miasta	8964463	257714
wieś	4372577	149646

W 2002 r. w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 106 kobiet, natomiast w województwie podlaskim na 100 mężczyzn przypadały 104 kobiety.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2002 r.

Smolniki, początek XXI w.
Źródło: zbiory własne

Tabl. 72. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego faktycznego i poziomu wykształcenia w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według ekonomicznych grup wieku ^a		
Przedprodukcyjny	23,2	24,7
Produkcyjny	61,8	59,0
mobilny	39,9	39,4
niemobilny	21,9	19,6
Poprodukcyjny	15,0	16,3
Nieustalony	0,0	0,0
Według stanu cywilnego faktycznego ^b		
Kawalerowie/panny	27,9	28,7
Żonaci/zamężne	57,8	57,5
pozostający w związku małżeńskim	56,6	56,7
pozostający w związku partnerskim	1,2	0,8
Wdowcy/wdowy	9,2	9,3
Rozwiedzeni/rozwidzione	3,3	2,9
Separowani/separowane	1,0	0,9
Nieustalony	0,8	0,7
Według poziomu wykształcenia ^c		
Wyższe	9,9	9,1
Policealne	3,2	3,5
Średnie	28,3	27,4
Zasadnicze zawodowe	23,2	18,2
Podstawowe ukończone	29,8	33,9
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	3,6	6,5
Nieustalony	2,0	1,4

^a Ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku 0–17 lat, w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku 18–64 lata i kobiety – 18–59 lat (w wieku mobilnym, tj. osoby w wieku 18–44 lata oraz w wieku niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata i kobiety – 45–59 lat), w wieku poprodukcyjnym – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej. ^b Ludność w wieku 15 lat i więcej. ^c Ludność w wieku 13 lat i więcej.

Tabl. 73. Struktura ludności według deklaracji narodowościowej w 2002 r.

DEKLAROWANA NARODOWOŚĆ	Polska	Województwo podlaskie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Polska	96,8	93,9
Niepolska	1,2	4,6
w tym:		
białoruska	0,1	3,8
litewska	0,0	0,4
rosyjska	0,0	0,1
ukraińska	0,1	0,1
Nieustalona	2,0	1,5

Tabl. 74. Ludność w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
	na 1000 ludności w wieku 15 lat i więcej ogółem	
Aktywni zawodowo	536	531
pracujący	422	429
bezrobotni	114	102
Bierni zawodowo	430	412
Nieustalony status na rynku pracy	34	57

Tabl. 75. Struktura pracujących według sekcji PKD w 2002 r.

SEKCJE PKD	Polska	Województwo podlaskie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	17,0	34,0
Przetwórstwo przemysłowe	19,0	13,6
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	1,6	1,3
Budownictwo	5,9	4,6
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	14,4	11,8
Hotele i restauracje	1,8	1,3
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	6,4	4, 8
Pośrednictwo finansowe	2,3	1,9
Obsługa nieruchomości, wynajem, nauka i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	5,4	3,6
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenia zdrowotne	6,9	6,6
Edukacja	6,8	6,9
Ochrona zdrowia, opieka społeczna	6,9	6,6
Pozostała działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna	3,3	2,5
Pozostałe sekcje	1,9	0,2
Nieustalony rodzaj działalności	0,4	0,3

Okolice Augustowa, początek XXI w.
Źródło: zbiory własne

Tabl. 76. Mieszkania zamieszkałe stale i obiekty zbiorowego zakwaterowania w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
Mieszkania	11632692	359624
Ludność w mieszkaniach	37801241	1196723
Izby w mieszkaniach	43004415	1422529
Powierzchnia użytkowa mieszkań w tys. m ²	797054,8	25996,1
Przeciętna liczba: izb w mieszkaniu	3,70	3,96
osób na 1 izbę	0,88	0,84
Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ² :		
1 mieszkania	68,6	72,4
na 1 osobę	21,1	21,7
Obiekty zbiorowego zakwaterowania	9419	234
Ludność (faktycznie zamieszkała) w obiektach zbiorowego zakwaterowania	417339	11601

Tabl. 77. Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
	w % ogółu mieszkań	
Wodociąg	95,6	91,8
w tym sieciowy	87,0	85,2
Ustęp spłukiwany	88,1	82,8
Gaz z sieci	56,4	29,1
Łazienka	87,0	83,2
Ciepła woda bieżąca	83,0	80,6
Centralne ogrzewanie	77,8	75,1

Tabl. 78. Struktura mieszkań zamieszkałych według rodzaju podmiotów będących właścicielami w 2002 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
O g ó ł e m	100,0	100,0
mieszkania stanowiące własność:		
Osób fizycznych	55,2	57,9
Spółdzielni mieszkaniowych	28,6	33,1
własnościowe	19,3	25,9
lokatorskie	9,3	7,2
Gmin	11,6	6,5
Skarbu Państwa	1,7	0,6
Zakładów pracy	2,2	1,3
Towarzystw budownictwa społecznego	0,3	0,3
Pozostałych podmiotów	0,4	0,3

Białystok, Pałac Branickich z XVII w, stan na początku XXI w.

Źródło: zbiory własne

NARODOWY SPIS POWSZECHNY LUDNOŚCI I MIESZKAŃ W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W 2011 R. WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

W dniach od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej odbywał się Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Był to już ósmy spis po II wojnie światowej i pierwszy od wstąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej. Przeprowadzono go według stanu w dniu 31 marca o godzinie 24:00.

W ramach spisu zostały zebrane dane dotyczące następujących tematów badawczych: terytorialna, demograficzna, ekonomiczna i edukacyjna charakterystyka osób, migracje wewnętrzne i zagraniczne, przynależność narodowo-etniczna, język i wyznanie, niepełnosprawność, skład i struktura gospodarstw domowych, wzajemne relacje członków gospodarstwa domowego, rodziny oraz charakterystyka mieszkań i budynków. Na zasadzie dobrowolności udzielano informacji dotyczących związków partnerskich, niepełnosprawności, liczby urodzonych dzieci i planów prokreacyjnych, a także wyznania.

Herb województwa
podlaskiego

Spis w 2011 r. był pierwszym powszechnym badaniem zrealizowanym wyłącznie przy wykorzystaniu formularzy elektronicznych. Oprócz wywiadów przeprowadzonych przez rachmistrzów spisowych z wykorzystaniem urządzeń typu hand-held (metoda CAPI), w spisie zastosowano dwie nowe metody zbierania danych: wywiady telefoniczne wspomagane przez program komputerowy (metoda CATI) oraz samospis internetowy (metoda CAII).

NSP 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, tj. poprzez pozyskiwanie danych ze źródeł administracyjnych (rejestrów i systemów informacyjnych) oraz zbieranie danych bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego (z dłuższą listą pytań) oraz tzw. badania pełnego (z krótszą listą pytań). Oprócz tego przeprowadzone

zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne. Zastosowane rozwiązania miały przede wszystkim zmniejszyć koszty spisu oraz obciążenie osób objętych spisem, przy zachowaniu wysokiej jakości wyników spisu.

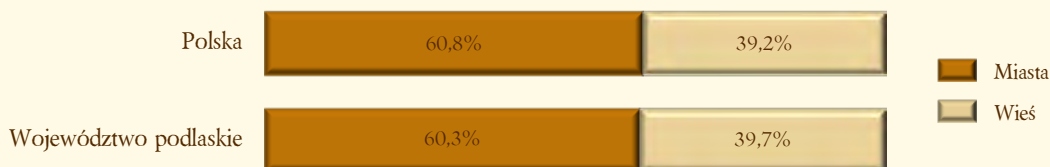
W 2011 r. powierzchnia Polski wynosiła 312679 km², podczas gdy województwo podlaskie zajmowało obszar 20187 km².

Tabl. 79. Ludność w 2011 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
Ludność	38511824	1202365
miasta	23405892	724547
wieś	15105932	477818
Ludność na 1 km ² powierzchni	123	60

W 2011 r. w Polsce na 100 mężczyzn przypadało 107 kobiet, podczas gdy w województwie podlaskim na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet.

Struktura ludności według miejsca zamieszkania w 2011 r.

Tabl. 80. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku, stanu cywilnego faktycznego i poziomu wykształcenia w 2011 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
O g ó ł e m	100,0	100,0
Według ekonomicznych grup wieku ^a		
Przedprodukcyjny	18,7	18,9
Produkcyjny	64,4	63,6
mobilny	40,0	40,0
niemobilny	24,4	23,5
Poprodukcyjny	16,9	17,6
Według stanu cywilnego faktycznego ^b		
Kawalerowie/panny	27,6	28,8
Żonaci/zamężne	55,1	54,4
Partnerzy/partnerki	2,0	1,2
Wdowcy/wdowy	9,5	9,7
Rozwiedzeni/rozwidzione	4,4	4,3
Separowani/separowane	0,6	0,5
Nieustalony	0,8	1,2
Według poziomu wykształcenia ^c		
Wyższe	17,0	16,0
Policealne	2,6	2,9
Średnie	29,0	27,3
Zasadnicze zawodowe	21,7	16,0
Gimnazjalne	4,9	5,4
Podstawowe ukończone	18,3	21,4
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	1,4	2,7
Nieustalony	5,2	8,4

^a Ludność w wieku przedprodukcyjnym obejmuje osoby w wieku 0–17 lat, w wieku produkcyjnym – mężczyzn w wieku 18–64 lata i kobiety – 18–59 lat (w wieku mobilnym, tj. osoby w wieku 18–44 lata oraz w wieku niemobilnym, tj. mężczyźni – 45–64 lata i kobiety – 45–59 lat), w wieku poprodukcyjnym – mężczyzn w wieku 65 lat i więcej oraz kobiety – 60 lat i więcej. ^b Ludność w wieku 15 lat i więcej. ^c Ludność w wieku 13 lat i więcej.

Tabl. 84. Mieszkania zamieszkałe wyposażone w instalacje w 2011 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
	w % ogółu mieszkań	
Wodociąg	97,0	94,6
w tym sieciowy	89,7	88,9
Ustęp splukiwany	93,9	90,5
Gaz z sieci	57,7	32,3
Łazienka	91,6	88,6
Ciepła woda bieżąca	87,5	85,5
Centralne ogrzewanie	81,7	80,2

Tabl. 85. Struktura mieszkań zamieszkałych według stosunków własnościowych w 2011 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	Polska	Województwo podlaskie
O g ół e m	100,0	100,0
mieszkania stanowiące własność:		
Spółdzielni mieszkaniowych	18,3	21,6
własnościowe	15,4	18,4
lokatorskie	2,9	3,2
Gmin (komunalne)	8,7	6,2
Zakładów pracy	1,6	1,1
Skarbu Państwa	1,6	0,6
Osób fizycznych	64,1	66,0
Towarzystw budownictwa społecznego	0,7	0,7
Innych podmiotów	0,3	0,3
Nieustalonych podmiotów	4,8	3,6

Okres 1513–1795

1. Wrota Podlasia <http://www.wrotapodlasia.pl/pl/region/historia/> [data dostępu – 20 II 2013]
2. *Historia Polski w liczbach*, GUS, Warszawa 2003
3. Wacław Świątkowski, *Podlasie – Piąta wycieczka po kraju*, nakładem autora, Warszawa 1929
4. *Województwo białostockie, przeszłość, zabytki*, Towarzystwo opieki nad sztuką, kulturą i pomnikami przyrody w województwie białostockim „Lechja”, Białystok 1929

Pierwszy spis domów i ludności Rzeczypospolitej w 1789 r.

5. *Zarys historii Polski w liczbach*, GUS, Warszawa 2012
6. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011

Okres 1795–1918

1. Wrota Podlasia <http://www.wrotapodlasia.pl/pl/region/historia/> [data dostępu – 20 II 2013]

Spis ludności w Księstwie Warszawskim w 1808 r. i 1810 r.

2. Henryk Grossman, *Struktura społeczna gospodarcza Księstwa Warszawskiego na podstawie spisów ludności 1808–1810*, „Kwartalnik statystyczny”, zeszyt 1, Warszawa 1925
3. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011

Spis ludności i domów w Królestwie Polskim w 1827 r.

4. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011
5. *Tabella Miast, Wsi, Osad, Królestwa Polskiego, z wyrażeniem ich położenia i ludności*, Warszawa 1827

Powszechny spis ludności w Cesarstwie Rosyjskim i Królestwie Polskim w 1897 r.

6. Adam Krzyżanowski, Kazimierz Władysław Kumaniecki, *Statystyka Polski*, Polskie Towarzystwo Statystyczne, Kraków 1915
7. *Historia Polski w liczbach*, GUS, Warszawa 1994
8. *Historia Polski w liczbach*, GUS, Warszawa 2003

9. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011
10. Stefan Szulc, *Wartość materiałów statystycznych, dotyczących stanu ludności b. Królestwa Polskiego*, GUS, Warszawa 1920

Okres 1918–2011

1. Wrota Podlasia <http://www.wrotapodlasia.pl/pl/region/historia/> [data dostępu – 20 II 2013]
2. *Letniska na ziemiach wschodnich*, Związek powiatów RP Towarzystwo Rozwoju Ziemi Wschodnich, Związki Popularyzowania Turystyki w Białymstoku, Wilnie, Nowogródku, Brześciu nad Bugiem, Powiatowe Komisje Letniskowo-Turystyczne: w Augustowie, Suwałkach, Grodnie, Wilnie, Świącianach, Postawach, Braślawiu, Nowogródku, Brześciu nad Bugiem, Kostopolu, Równem, 1938

Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej w 1921 r.

3. Główny Urząd Statystyczny http://www.stat.gov.pl/gus/5840_5620_PLK_HTML.htm [data dostępu – 22 II 2013]
4. *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Budynki*, Statystyka Polski, t. XIII, zeszyt 2, GUS, Warszawa 1926
5. *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Gospodarstwa domowe*, Statystyka Polski, t. XXXV, GUS, Warszawa 1930
6. *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe*, Statystyka Polski, t. XXXI, GUS, Warszawa 1927
7. *Pierwszy Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo białostockie*, Statystyka Polski, t. XIX, GUS, Warszawa 1927
8. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002

Drugi Powszechny Spis w Rzeczypospolitej Polskiej w 1931 r.

9. *Drugi Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe*, Statystyka Polski, seria C, zeszyt 62, GUS, Warszawa 1937
10. *Drugi Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność*, Statystyka Polski, seria C, zeszyt 94a, GUS, Warszawa 1938
11. *Drugi Powszechny Spis Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 9 XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo białostockie*, Statystyka Polski, seria C, zeszyt 83, GUS, Warszawa 1938
12. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011

Powszechny sumaryczny spis ludności w Rzeczypospolitej Polskiej w 1946 r.

13. *Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 II 1946 r.* Statystyka Polski, seria D, zeszyt 1, GUS, Warszawa 1947
14. *Rocznik Statystyczny 1947*, GUS, Warszawa 1947
15. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002

Narodowy Spis Powszechny w Rzeczypospolitej Polskiej w 1950 r.

16. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011
17. *Miejsce zamieszkania ludności w sierpniu 1939 r. Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r.*, GUS, Warszawa 1955
18. *Nieruchomości. Budynki. Mieszkania. Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r. Część I Zestawienia wojewódzkie*, GUS, Warszawa 1955
19. *Rocznik statystyczny 1950*, GUS, Warszawa 1951
20. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002
21. *Struktura zawodowa i demograficzna ludności. Indywidualne gospodarstwa rolne. Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r. Polska*, GUS, Warszawa 1954
22. *Struktura zawodowa i demograficzna ludności. Indywidualne gospodarstwa rolne. Narodowy Spis Powszechny z dnia 3 grudnia 1950 r. Województwo białostockie*, GUS, Warszawa 1954

Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1960 r.

23. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011
24. *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970 r. Zasoby i warunki mieszkaniowe. Polska*, Mieszkania i budynki, zeszyt nr 19, GUS, Warszawa 1973
25. *Rocznik Statystyczny 1961*, GUS, Warszawa 1961
26. *Spis Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Ludność. Gospodarstwa domowe*, Statystyka Polski, seria „L”, zeszyt 23, GUS, Warszawa 1965
27. *Spis Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Ludność. Gospodarstwa domowe. Województwo białostockie*, Statystyka Polski, seria „L”, zeszyt 18, GUS, Warszawa 1965
28. *Spis Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Ludność. Mieszkania. Budynki mieszkalne*, Statystyka Polski, seria „M”, zeszyt 23, GUS, Warszawa 1966
29. *Spis Powszechny z dnia 6 grudnia 1960 r. Ludność. Mieszkania. Budynki mieszkalne. Województwo białostockie*, Statystyka Polski, seria „M”, zeszyt 18, GUS, Warszawa 1965
30. *Zarys historii Polski w liczbach*, GUS, Warszawa 2012

Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1970 r.

31. *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970 r. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. Polska*, Ludność, zeszyt nr 23, GUS, Warszawa 1972
32. *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970 r. Struktura demograficzna i zawodowa ludności. Gospodarstwa domowe. Województwo białostockie, część I*, Ludność, zeszyt nr 18, GUS, Warszawa 1972
33. *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970 r. Zasoby i warunki mieszkaniowe. Polska*, Mieszkania i budynki, zeszyt nr 19, GUS, Warszawa 1973
34. *Narodowy Spis Powszechny 8 XII 1970 r. Zasoby i warunki mieszkaniowe. Województwo białostockie*, Mieszkania i budynki, zeszyt nr 14, GUS, Warszawa 1973
35. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002

Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1978 r.

36. *NSP wyniki ostateczne. Migracje wahadłowe ludności czynnej zawodowo. Polska*, GUS, Warszawa 1981
37. *NSP wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i społeczno-zawodowa ludności cz. I. Województwo białostockie*, GUS, Warszawa 1980
38. *NSP wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i społeczno-zawodowa ludności cz. I. Województwo łomżyńskie*, GUS, Warszawa 1979
39. *NSP wyniki ostateczne. Struktura demograficzna i społeczno-zawodowa ludności cz. I. Województwo suwalskie*, GUS, Warszawa 1980
40. *NSP z dnia 7 XII 1978. Ludność, gospodarstwa domowe i warunki mieszkaniowe*, GUS, Warszawa 1980
41. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002

Narodowy Spis Powszechny w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1988 r.

42. *Historia spisów ludności w Polsce. Wybór dokumentów z komentarzem*, Centralna Biblioteka Statystyczna im. Stefana Szulca, GUS, Warszawa 2011
43. *Narodowy Spis Powszechny. Gospodarstwa domowe i rodziny. Polska*, GUS, Warszawa 1990
44. *Narodowy Spis Powszechny. Struktura demograficzna i społeczno-zawodowa ludności. Polska*, GUS, Warszawa 1990
45. *Narodowy Spis Powszechny. Warunki mieszkaniowe. Polska*, GUS, Warszawa 1990
46. *Narodowy Spis Powszechny z dnia 6 XII 1988 r. Charakterystyka zmian demograficzno-społecznych ludności i warunków mieszkaniowych w latach 1979–1988. Województwo łomżyńskie*, GUS, Warszawa 1990
47. *Narodowy Spis Powszechny z dnia 6 XII 1988 r. Ludność, gospodarstwa domowe. Województwo białostockie*, GUS, Warszawa 1990
48. *Narodowy Spis Powszechny z dnia 6 XII 1988 r. Ludność, gospodarstwa domowe. Województwo suwalskie*, GUS, Warszawa 1990
49. *Rocznik Statystyczny 1989*, GUS, Warszawa 1989
50. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Rzeczypospolitej Polskiej w 2002 r.

51. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Aktywność ekonomiczna ludności Polski*, GUS, Warszawa 2003
52. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Aktywność ekonomiczna ludności. Województwo podlaskie*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2004
53. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Gospodarstwa domowe i rodziny*, GUS, Warszawa 2003
54. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Gospodarstwa domowe i rodziny. Województwo podlaskie*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2003
55. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna*, GUS, Warszawa 2003
56. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Ludność. Stan oraz struktura demograficzna i społeczno-ekonomiczna. Województwo podlaskie*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2003
57. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Mieszkania*, GUS, Warszawa 2003
58. *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań. Powszechny Spis Rolny 2002. Mieszkania. Województwo podlaskie*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2003
59. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa 2003
60. *Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2003
61. *Spisy ludności Rzeczypospolitej Polskiej 1921–2002*, wybór pism demografów pod redakcją Z. Strzeleckiego i T. Toczyńskiego, Polskie Towarzystwo Demograficzne, GUS, Warszawa 2002
62. *Wiadomości statystyczne*, GUS i PTS, nr 1, 5, Warszawa 2002

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Rzeczypospolitej Polskiej w 2011 r.

63. Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl [data dostępu – 12 III 2013]
64. *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna*, GUS, Warszawa 2012
65. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa 2012
66. *Rocznik Statystyczny Województwa Podlaskiego*, Urząd Statystyczny w Białymstoku, Białystok 2012
67. *Wiadomości statystyczne*, GUS i PTS, nr 11, Warszawa 2011